

ЕСЕП

1 ГВт Жел Электр Станциясы жобасы, Мирный (Қазақстан)

Қоршаған ортаны және әлеуметті қорғауды басқару құжаты

Тапсырыс беруші:

«Актас Энерджи» ЖШС

Орындаушы:

WSP ITALIA S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155, Torino Italia

+390112344211

24685792-005-R-Rev.1

2025 жылдың желтоқсаны

Таратылым тізімі

«Актас Энерджи» ЖШС

WSP Italia

Мазмұны

1.0	МАҚСАТЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ АЯСЫ	4
1.1	Өрекет етуші тараптар	6
1.2	Жобаға шолу	Помилка! Закладку не визначено.
2.0	ЗАҢДЫ ЖӘНЕ БАСҚА ДА ТАЛАПТАР	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
2.1	Ұлттық заңдар мен ережелер	Помилка! Закладку не визначено.
2.2	Халықаралық қаржы институттарының қоршаған орта және әлеуметтік стандарттары	Помилка! Закладку не визначено.
2.3	Жел секторына қатысты нұсқаулар мен хаттамалар	Помилка! Закладку не визначено.
3.0	ҚОЖӘБЖ БАҒДАРЛАМАСЫ	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
3.1	Қоршаған орта және әлеуметтік саясат	Помилка! Закладку не визначено.
3.2	Жобаның қатерлері мен әсерлерін анықтау және ҚӨӨБ процесі	Помилка! Закладку не визначено.
3.2.1	Қоршаған орта және әлеуметтік қатерлерді анықтау және бағалау	Помилка! Закладку не визначено.
3.2.2	ҚӨӨБ процесіне шолу	Помилка! Закладку не визначено.
3.3	Өзгертулерді басқару рәсімі	Помилка! Закладку не визначено.
4.0	ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК БАСҚАРУ ЖОСПАРЛАРЫ	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
4.1.1	ҚОЖӘБЖ басқару жоспарларының құрылымы	20
4.1.2	ҚОЖӘБЖ аудиті, мониторингі, шолу және өнімділік туралы есеп беру	Помилка! Закладку не визначено.
5.0	ҚОЖӘБЖ ОРЫНДАУ: ҚҰРЫЛЫМЫ ЖӘНЕ ҚҰЗЫРЕТТЕРІ	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
5.1	Актас компаниясының рөлдері мен міндеттері	Помилка! Закладку не визначено.
5.1.1	Бас директор	Помилка! Закладку не визначено.
5.2	TERSK-тің рөлдері мен міндеттері	23
5.2.1	Жоба директоры (ЖД)	23
5.2.2	ЕҚЖҚТ менеджері (басқармаға есеп береді)	23
5.2.2.1	Денсаулық сақтау және еңбек қауіпсіздігі менеджерімен өзара әрекеттесу	Помилка! Закладку не визначено.
5.2.3	Алаңдағы ЕҚЖҚТ менеджері (ЕҚЖҚТ менеджеріне есеп береді)	25
5.2.4	HR менеджер (HR директорына есеп береді)	26

5.2.5	HR үйлестіруші (HR директорына есеп береді)	Помилка! Закладку не визначено.
5.2.6	ҚОЖӨ жөніндегі менеджер (ЕҚЖҚТ менеджеріне есеп береді)	27
5.2.7	ҚОЖӨ жөніндегі менеджердің орынбасары (ҚОЖӨ жөніндегі менеджерге есеп береді)	28
5.2.8	Инженер-эколог (ҚОЖӨ жөніндегі менеджерге есеп береді)	29
5.2.9	Биоәртүрлілік жөніндегі кеңесші (ҚОЖӨ жөніндегі менеджерге есеп береді)	30
5.2.10	Қоғаммен байланыс жөніндегі маман (дар) және көмекшілер (ҚОЖӨ менеджерінің на есеп береді)	30
5.2.10.1	Топ мүшелері арасындағы өзара әрекеттесу және	31
5.2.11	Оқыту, хабардарлық және құзыреттілік	Помилка! Закладку не визначено.
5.2.11.1	Құрылыс кезеңі	Помилка! Закладку не визначено.
5.2.11.2	Пайдалану кезеңі	Помилка! Закладку не визначено.
5.3	ЕРС мердігері және басқа да қосалқы мердігерлер	33
6.0	МҮДДЕЛІ ТАРАПТАРМЕН ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСУ	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
6.1	Бүгінгі күнге дейінгі өзара іс-қимыл әрекеттері және ақпарат беру	Помилка! Закладку не визначено.
6.2	Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспары және болашақ өзара әрекеттесулер	34
6.3	Ішкі шағымдарды қарау механизмі	Помилка! Закладку не визначено.
6.4	Сыртқы шағымдарды қарау механизмі	Помилка! Закладку не визначено.
7.0	АПАТТЫ ЖАҒДАЙДА ӘРЕКЕТ ЕТУ	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
8.0	ҚОЖӘБЖ МОНИТОРИНГІ, ШОЛУ ЖӘНЕ ӨНІМДІЛІК ТУРАЛЫ ЕСЕП БЕРУ	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.
8.1	Сәйкестікті бағалау	Помилка! Закладку не визначено.
8.2	Сәйкессіздіктер, түзету шаралары	Помилка! Закладку не визначено.
8.3	Өнімділік жазбалары	Помилка! Закладку не визначено.
8.4	Мониторинг және есеп беру	Помилка! Закладку не визначено.
8.4.1	Ішкі мониторинг және есеп беру	41
8.4.2	Мерзімді есеп беру	Помилка! Закладку не визначено.
8.4.3	Сыртқы аудит	Помилка! Закладку не визначено.
8.4.4	Басшылықтың шолуы	Помилка! Закладку не визначено.

КЕСТЕЛЕР

Кестедегі суреттер жазбалары табылмады.

СУРЕТТЕР

2-сурет: Жобаның орналасуы және компоненттері (1-парақ) .....**Помилка! Закладку не визначено.**

3-сурет: Жобаның орналасуы және компоненттері (2-парақ) .....**Помилка! Закладку не визначено.**

ҚОСЫМШАЛАР

А ҚОСЫМША

Өзгертулерді басқару

В ҚОСЫМША

Ұйымның құрылымы

Жиі қолданылатын қысқартулар тізімі

АДБ	Азия даму банкі
ТМ	тиісті мекеме
АИИБ	Азиялық инфрақұрылымдық инвестициялар банкі
ӨА	Өсер ету аймағы
БЭСЖ	батарея энергиясын сақтау жүйесі
ББЖ	биоәртүрлілікті басқару жоспары
ӨБ	Өсімдіктер балансы
Бк/л	Беккерел литрі
ММ	мәдени мұра
КӨҚБ	климат өзгеру қаупін бағалау
ММОБ	маңызды мекендеу орталарын бағалау
ҚДСЖҚ	Қоғамдық денсаулық сақтау және қауіпсіздік
КӨБ	кумулятивтік әсерін бағалау
ҚБМ	қоғаммен байланыс маманы
дБ	децибел
Дб(А)	Децибел Ампер
ҚОжӘ	қоршаған ортаны және әлеуметтік мәселелер
ЕҚжҚТ	еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы
ҚОӨБ	оршаған ортаға әсерін бағалау
ЕИБ	Еуропалық инвестициялық банкі
ЕҚДБ	Еуропалық қайта құру және даму банкі
ЕР	экватор принципі
ЕРС	жобалау, сатып алу және құрылыс
ҚОжӘШЖ	қоршаған орта және әлеуметтік шаралар жоспары
ҚОжӘБЗ	қоршаған орта және әлеуметтік базалық зерттеуі
ҚОжӘС	қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік сараптама
ҚОжӘББ	қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерді бағалау
ҚОжӘБЖ	қоршаған ортаны және әлеуметтік басқару жоспары
ҚОжӘБЖ	қоршаған ортаны және әлеуметті басқару жүйесі

НҚ	(ҚОЖӘБЖ) Негізгі құжат
ДЗЖЖ	далалық зерттеу жұмыстарының жоспары
ГВ	Гига Ватт
ДСЖҚ	денсаулық сақтау және қауіпсіздік
НР	Адами ресурстар
АҚҚТ	адам құқықтары саласындағы қатерлерді бағалау
ЖКЖ	кернеулі электр желісі
ХҚК	Халықаралық қаржы корпорациясы
ХЕҰ	Халықаралық еңбек ұйымы
ХСҰ	халықаралық стандарттау ұйымы
ТҚХО	Табиғатты қорғау жөніндегі халықаралық одақ (IUCN)
KEGOC	Қазақстан электр желісін басқару компаниясы
км	Километр
кН	КилоНьютон
кВ	киловольт
кВА	киловольт ампер
м	метр
РЖК	рұқсат етілген ең жоғары концентрациялары
МΩ	Мегаом
мм	миллиметр
МВт	Мега Ватт
МВт/сағ	Мега Ватт/сағ
ҰЕҰ	үкіметтік емес ұйым
ЭЫДҰ	Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы
ЕҚЖҚТ	еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы
ЖБМ	жоба басқару мердігері
ӨТ	өнімділігіне қойылатын талаптар
ӨС	өнімділік стандарты
СЭБ	стратегиялық экологиялық бағалауы
МТӨӘЖ	мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспары
ҚС	қосалқы станциясы

БҰҰ	Біріккен Ұлттар Ұйымы
БҰҰДБ	Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму бағдарламасы
ДДСҰ	Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы
ЖЭС	жел электр станциясы
ЖТГ	жел турбинасы генераторы
мкг/л Г	литріне микрограмм

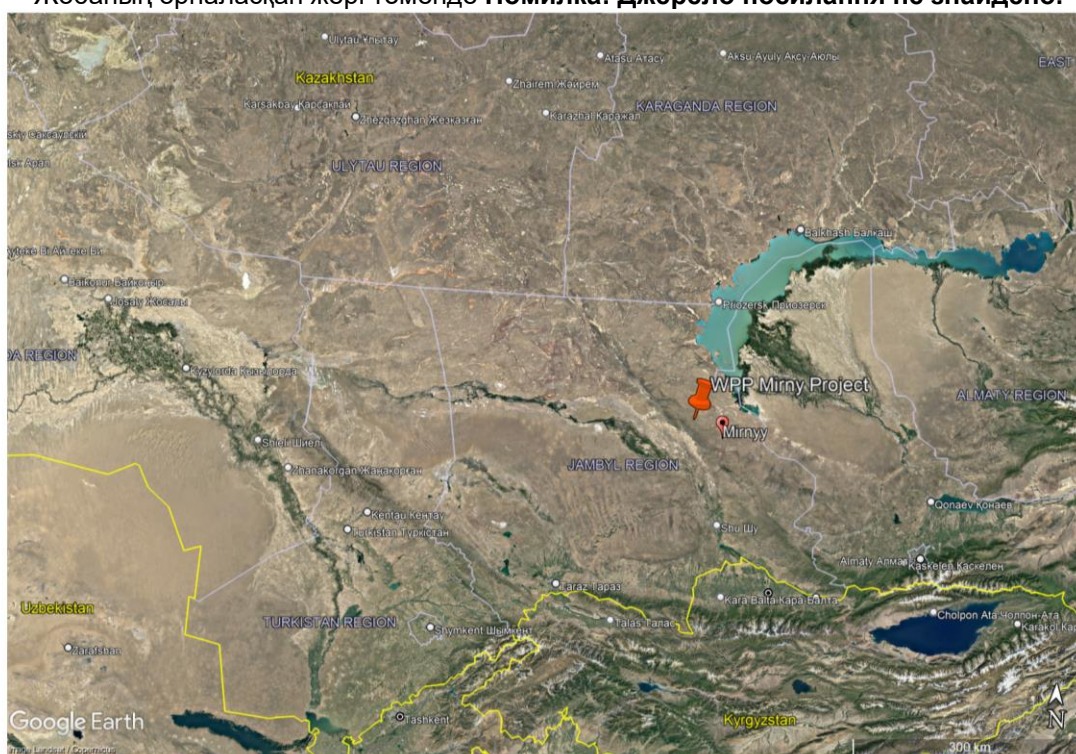

1.0 МАҚСАТЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ АЯСЫ

ТоталЭнерджи компаниясының Қазақстандағы еншілес кәсіпорны Актас Энерджи ЖШС («Актас», «Клиент» немесе «Компания») WSP Italia Srl («WSP») компаниясын Қазақстанның Мирный ауылында 1 ГВт қуаттылығы бар жердегі жел электр станциясын («Жоба») жобалау, салу және пайдалану үшін қоршаған ортаға және әлеуметтік базалық зерттеуді («ҚОӘБЗ») және қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерді бағалауды («ҚОЖӘБ») дайындау үшін қоршаған орта және әлеуметтік («ҚОЖӘ») мәселелер жөніндегі кеңесшісі етіп тағайындады.

Жоба Қазақстанның оңтүстік-орталық бөлігіндегі Жамбыл облысындағы Мирныйда орналасқан, 1 ГВт («ГВт») орнатылған қуаттылықтағы жердегі жел электр станциясын (Батарея энергиясын сақтау жүйесін («БЭСЖ»), тиісті әуе электр беру желілерін («ӘЖ») және қажетті қосымша кірме жолдар салудан тұрады.

Жобаның орналасқан жері төменде **Помилка! Джерело посылання не знайдено.**

1-сурет: Google Earth-тегі жобаның орналасқан жері.

Бұл құжат жобаның қоршаған ортаны және әлеуметтік басқару жүйесін (ЭӘБЖ) әзірлеу және енгізу шеңберін және стратегиясын анықтайды және ұсынады. Жобаны ТоталЭнерджи компаниясына тиесілі TERSK мердігер компаниясы арқылы Актас компаниясы салады және басқарады.

ҚОЖӘБЖ Актас саясатына, Қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерді бағалауға (ҚОЖӘБ) қабылданған міндеттемелерге, ҚР нормативтік-құқықтық базасына, ЕҚДБ тұрақтылық саясатына, ХҚК өнімділік стандарттарына (ХҚК ӨС) және ХҚК жалпы және салалық қоршаған орта, денсаулық сақтау және қауіпсіздік (ҚОДСЖҚ) нұсқаулықтарына және Экватор қағидаттарына IV сәйкес әзірленеді. «ҚОЖӘБЖ» термині қолданыстағы стандарттар мен талаптарға сәйкес және осы негізде сипатталғандай құрылатын жобаның қоршаған орта және әлеуметтік басқару жүйесіне қатысты қолданылады, ал негіздемелік құжат (НҚ) осы құжатқа қатысты болады.

Бұл құжат жобамен байланысты ҚОЖӨ мәселелеріне қатысты қатерлер мен әсерлерді анықтау, бақылау, басқару және азайтуға қатысты бірізді тәсілді қамтамасыз ету үшін WSP 2-тоқсанда дайындаған және 2025 жылдың 4-тоқсанында қайта қараған ҚОЖӨӨБЖ пакетін қамтиды.

Осы құжатта сипатталған ҚОЖӨӨБЖ құрылыс кезеңінде және әзір болуына қарай пайдалану кезеңінде қолданылады. Бұл құжатта сонымен қатар, TERSK компаниясының Актас атынан сыртқы мердігерлердің ҚҚЖӨЖ көрсеткіштерін қалай бақылайтыны; және аталған стандарттарға сәйкес жобадан туындайтын қоршаған орта және әлеуметтік қатерлер мен әсерлерді тиісті түрде жою және басқару бойынша нұсқаулық сипатталған. ҚҚЖӨЖ орындау арқылы қатерлерді басқару - жоба әсер етуі мүмкін жергілікті тұрғындармен және басқа да тиісті мүдделі тараптармен өзара әрекеттесуді көздейтін динамикалық және үздіксіз процесс. Осы құжаттың мақсаты үшін экологиялық аспектілерге су ресурстары, қалдықтарды басқару, шу мен ауа сапасы, сондай-ақ биоәртүрлілік жатады; әлеуметтік аспектілерге еңбекті басқару, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, ағындарды басқару, қоғам денсаулығы мен қауіпсіздігі, мәдени мұра және мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жатады.

Бұл ҚОЖӨӨБЖ жобаның барлық кезеңдерін барынша қамтуға арналған. Жобаның пайдалану кезеңіне қатысты мәліметтер қолжетімді, бірақ олар жобаның құрылыс кезеңі нәтижелеріне негізделіп одан әрі жетілдіріледі деп күтілуде; сондықтан осы ҚОЖӨӨБЖ құжаты жұмыстар басталғанға дейін қоршаған ортаға және әлеуметке әсер мен қатерлерді басқаруға қатысты кез келген жаңа ақпаратты қамту және ескеру үшін қайта қаралуы мүмкін.

Бұл құжаттың мақсатына келесілер кіреді:

- Құрылыс кезеңіндегі және кейбір пайдалану кезеңдеріндегі ҚОЖӨӨБЖ ауқымы.
- Құрылыс және пайдалану кезеңдеріндегі ҚОЖӨӨБЖ негізіндегі стандарттар.
- ҚОЖӨӨБЖ бойынша жауапкершіліктер мен міндеттемелер.
- Жобада қолданылатын жеңілдету шараларын анықтау және іске асыру негізі.
- Қоршаған орта мен әлеуметтік көрсеткіштерді және ҚОЖӨӨБЖ, атап айтқанда, қоршаған орта және әлеуметті басқару жоспарларының (ҚОЖӨБЖ) жеткіліктілігін шолу негізі.

ҚОЖӨӨБЖ құрылыс және пайдалану жұмыстары кезіндегі қалыпты жұмыс жағдайларына, сондай-ақ арнайы апатты жағдайларға дайындық және әрекет ету жағдайларына қолданылады.

ҚОЖӨӨБЖ -ның жалпы мақсаты - ең алдымен, құрылыс және пайдалану жұмыстарына әсер етуді болдырмау және тәуекелдерді азайту шараларын, сондай-ақ азайту және бақылау шараларын, мүмкіндігінше анықтау. Нақтырақ айтқанда, ҚОЖӨӨБЖ:

- Жобаға қатысты қатерлері мен салдарды анықтайды.
- Осы ҚОЖӨӨБЖ-ын орындаудағы рөлдер мен міндеттерді сипаттайды.
- Қоршаған ортаға және тәуекелдерге әсерді болжау және болдырмау үшін, немесе болдырмау мүмкін болмаса, азайту, жеңілдету немесе өтемақы төлеу иерархиясын қабылдайды және жүзеге асырады.
- Жобаны басқарудың жалпы құрылымына қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік аспектілерді біріктіруге арналған жоба саясаты, басқару жоспарлары және рәсімдері;
- Жобаны басқарудың жалпы құрылымына оның өмірлік циклі бойы қоршаған орта және әлеуметтік аспектілерді біріктіру үшін саясатты, жоспарларды және рәсімдерді әзірлейді және енгізеді.

- Қажет кезде, түзету шараларын анықтау үшін ҚОЖӨӨБ аудиттерінің мерзімді жүйесін анықтауды қоса алғанда, шолу, есеп беру және аудит рәсімдерін сипаттайды;
- Жобаның әсер ету аймағындағы қалдық әсерлерді бағалау және ҚОЖӨ көрсеткіштерін бақылау үшін мониторинг бағдарламасын белгілейді.
- Күтілетін көрсетке қол жеткізу үшін мерзімді ҚОЖӨӨБ аудиттерін жүргізу және қажет кезде түзету шараларын анықтайды.
- Мүдделі тараптардың қатысуы және қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштер бойынша есеп беру процесін қамтиды.

Құжат сонымен қатар, басқарушы мердігер мен құрылыс мердігерлері құжатта көрсетілген талаптарды орындау үшін жеңілдету шаралары мен мониторинг тәсілімен өз жеңілдету және басқару жоспарларын әзірлеуі тиістігін белгілейді.

TERSK жобаның құрылысы мен жұмысын толық бақылауға алады деп күтілуде, дегенмен жобаның мерзімі ішінде әртүрлі жұмыстарды орындау үшін мердігерлер тартылады.

1.1 Әрекет етуші тараптар

«Актас Энерджи» ЖШС жоба иеленуші (ЖИ) болып табылады және ТоталЭнерджиз компаниясына тиесілі. Жоба иеленуші Қазақстан, Астанада құрылған және жобаны арнайы топпен және ТоталЭнерджиз негізгі сарапшысының қолдауымен басқарады.

Құрылыс компаниясы құрылысты басқаруды және ҚОЖӨБЖ енгізуді жобаның демеушісі, TERSK, жобаның демеушісі TotalEnergies Renewable компаниясына 100% (теңгемен) меншіктері TotalEnergies Renewable компаниясының еншілес компаниясы. TERSK демеуші үшін сыртқы үшінші тарап емес, демеуші болып табылады. TERSK әлі тағайындалмаған жобаны жобалау, сатып алу және құрылыс мердігерінің («EPC мердігері») қызметін бақылайды (осы ЖСЖҚ дайындау кезінде Актас Энерджи ЖШС (немесе «Компания») EPC мердігерін таңдау процесінде). EPC мердігер Актас дайындаған және TERSK қабылдаған ЖСЖҚ, соның ішінде ЖСЖҚ қабылдауға немесе жобаның ЖСЖҚ бөлімін көрсететін өз ЖСЖҚ әзірлеуіне болады.

Пайдалануды басқару құрылымдары пайдалану басталғанға дейін әзірленіп, осы ҚОЖӨБЖ сәйкесінше жаңартылады.

1.2 Жобаға шолу

Бұл жоба Қазақстанда жүзеге асырылған ең ірі жел энергиясы бастамаларының бірі болып саналады және елдің жасыл энергияға көшуіне үлес қосады және 2030 жылға дейінгі мақсатқа жетуде сенімді одақтасы болып табылады. Жобаны дамыту жылына шамамен 3,5 миллион тонна CO₂ шығарындыларын болдырмайды деп күтілуде.

Жоба бойынша өндірілетін электр энергиясы толығымен Қазақстан үкіметіне тиесілі мемлекеттік мекеме - Жаңартылатын энергия көздерінің қаржылық есеп айырысу орталығына ұлттық электр желісіне жеткізу үшін сатылады. Жоба 1 миллион адамды электр энергиясымен қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, жоба аймақтық тұрақты өсімді қолдауға және жергілікті жұмыспен қамтуға үлес қосуға бағытталған. Жергілікті тұрғындарды қамтитын түрлі білім бағдарламалары, мысалы, жаңартылатын энергия көздері бойынша семинарлар жергілікті муниципалитеттермен бірлесіп өткізіледі және сақтау бойынша сараптама орталығы құрылады.

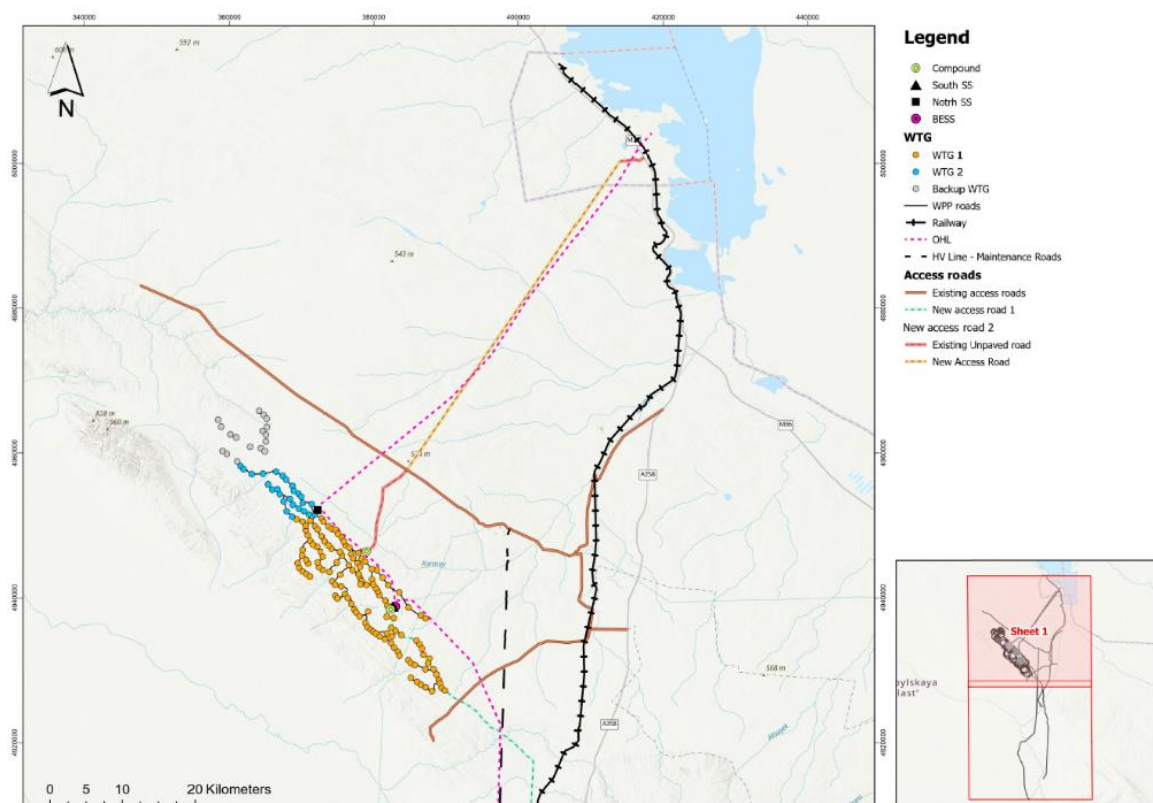
Жоба Жамбыл облысы Мойынқұм ауданында, Оңтүстік-Шығыс Қазақстанда орналасады, онда құмды шөлдер мен су ресурстарының жетіспеушілігіне байланысты халық тығыздығы төмен. Жобаға ең жақын ауыл - Мирный деп аталады, бұл бұрын уран өндірумен айналысқан жұмысшылар үшін салынған шалғай елді мекен, қазіргі уақытта бұл қызмет жүргізілмейді. Жергілікті уран өндіру аяқталған кезде, халық саны бүгінгі күні бірнеше мыңнан бірнеше жүзге дейін төмендеді.

Жобалау ақпараты негізінде, жобаның негізгі компоненттеріне мыналар кіреді:

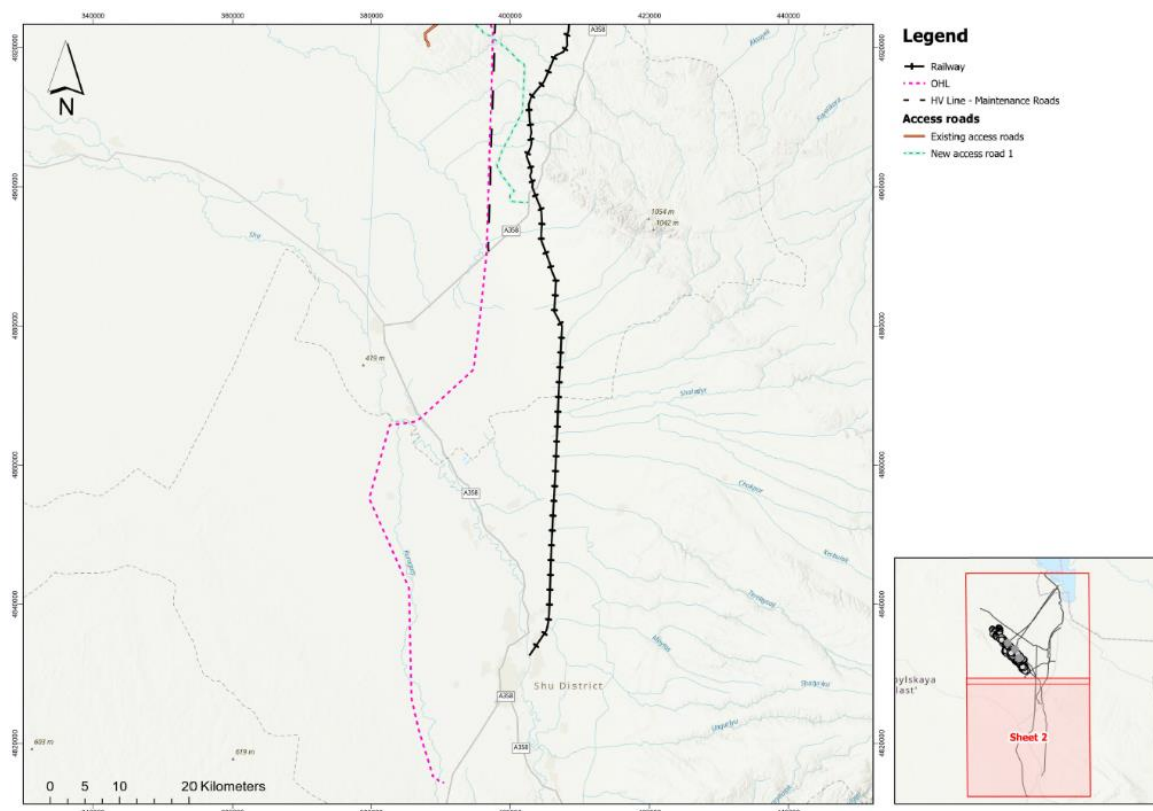
- Жалпы қуаты 1 ГВт болатын 150 жел турбинасы генераторы («ЖТГ») және онымен байланысты іргетастар;
- ЖТГ-ларды қосатын 35 киловольт («кВ») орташа кернеулі («ОК») кабельдерді төсеуге арналған траншеялар;
- Қазақстан электр желілерін басқару компаниясы («КЕГОК») басқаратын 300/600 мегаватт-сағат («МВт/сағ») БЭСЖ;
- 500 кВ/35 кВ Солтүстік Мирный ҚС-қа және Оңтүстік Мирный ҚС-қа қосылған күшейткіш қосалқы станциялар;
- Құрылыс, пайдалану және жөндеу бойынша тұрақты кешенді нысандар үшін тұрақты желіге қосылуы үшін Солтүстік Мирный ҚС мен Югрес ҚС арасында, Оңтүстік Мирный ҚС мен Шу ҚС арасында, сондай-ақ Солтүстік Мирный ҚС мен Оңтүстік Мирный ҚС арасында өтетін жалпы қуаты 500 кВ үш ӘЖ және қолданыстағы Қияқты ҚС-на қосылатын бір ӘЖ;
- Құрылыс алаңындағы жолдар және құрылыс алаңынан тыс кірме жолдар;
- Реактивті қуатты өтеу құрылғылары; және
- Тұратын лагерь.

Келесі суреттерде жобаның орналасуы мен компоненттері көрсетілген (яғни, ЖТҚ, қосалқы станциялар, БЭСЖ, құрылыс лагерьі/кешені, ӘЖ, жолдар).

2-сурет: Жобаның орналасуы және компоненттері (1-парақ)

3-сурет: Жобаның орналасуы және компоненттері (2-парақ)

2.0 ЗАҢДЫ ЖӘНЕ БАСҚА ДА ТАЛАПТАР

ҚОӘБ және осы ҚОӘБЖ жобаға қолданылатын барлық ұлттық заңдарға, сондай-ақ GIP және тиісті халықаралық стандарттар мен талаптарға сәйкес әзірленді. Атап айтқанда, осы құжатта ұсынылған ҚОӘБЖ Актас стандарттары мен саясатына, энергетика секторындағы нұсқаулыққа және үздік өнеркәсіптік тәжірибеге, бірнеше несие берушінің ҚОЖӘҚ стандарттарына және Қазақстан Республикасы қабылдаған жергілікті, ұлттық және халықаралық ҚОЖӘҚ заңнамасы мен нұсқауларына сәйкес әзірленген.

2.3 Ұлттық заңдар мен ережелер

Қолданыстағы ұлттық заңдар мен ережелер, оның ішінде қабылдаушы елдің халықаралық құқық пен шарттар бойынша міндеттемелерін жүзеге асыратын заңдар 1-кестеде толық көрсетілген.

1-кесте: Жобаға қатысты ұлттық заңдар мен ережелер.

Заң	Жоба жұмыстарының сипаттамасы және оларға қатыстылығы
Қоршаған ортаны қорғау кодексі, яғни Экологиялық кодексі (2007 ж., 2020 жылы өзгертілген және 2021 жылдың 2 қаңтарында күшіне енген)	<p>Кодекс Қазақстан Республикасының аумағында табиғи ресурстарды пайдалануға және қоршаған ортаға әсер етуге байланысты шаруашылық және басқа да қызметті жүзеге асыру кезінде қоршаған ортаны қорғау, қалпына келтіру және сақтау, табиғи ресурстарды пайдалану және молықтыру жөніндегі қатынастарды реттейді. Бұл қатынастарға қатысушылар жеке және заңды тұлғалар, сондай-ақ елдің мемлекеттік органдары болып табылады.</p> <p>Тұрақты дамудың экологиялық негіздері - адам өмірі мен денсаулығы үшін қолайлы ортаны қамтамасыз ету; қоршаған ортаны қорғау және биоәртүрлілікті сақтау; табиғи ресурстарды пайдалануда және қоршаған ортаға әсер етуде ұлттық мүдделерді қорғау; ұрпақтардың қажеттіліктерін қанағаттандыру және тағы басқалар. Кодекс азаматтардың экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығын құрметтеуді, қоғамның толық қатысуын және қоршаған орта мәселелерін шешу үшін қабылданатын мәселелер мен шаралардың ашықтығын қамтамасыз етеді. Кодекс Республиканың Жер экожүйесінің денсаулығы мен тұтастығын сақтау, қорғау және қалпына келтіру бойынша жаһандық серіктестігіне, сондай-ақ қоршаған ортаға келтірілген залал үшін жауапкершілікке қатысты халықаралық құқықтың дамуын ілгерілетуге бағытталған.</p>
Еңбек кодексі (2015 ж., 2020 жылы өзгертілген)	<p>Кодекс Қазақстан Республикасындағы еңбек қатынастары мен жұмыспен қамту тәжірибесін реттейтін негізгі құқықтық база болып табылады. Онда жұмыс берушілер мен қызметкерлердің құқықтары мен міндеттері белгіленеді, еңбек шарттары, жұмыс уақыты, жалақы және жеңілдіктер бойынша нұсқаулықтар беріледі. Кодекс еңбек қатынастарының әртүрлі аспектілерін, соның ішінде еңбек шарттарын бұзуды, еңбек құқықтарын, денсаулық сақтау және қауіпсіздік ережелерін және кемсітушіліктен қорғауды қарастырады. Сондай-ақ, ол ұжымдық келіссөздерді, кәсіподақтардың құқықтарын және Қазақстан Республикасында шетелдік азаматтарды жұмыспен қамтуды реттейді. Сонымен қатар, кодексте әлеуметтік қамсыздандыру және сақтандыру бағдарламаларын қоса алғанда, әлеуметтік қорғау туралы ережелер бар..</p>
Жер кодексі (2003 ж., 2020 жылы өзгертілген)	<p>Осы Кодекске сәйкес, Қазақстан Республикасындағы жер мемлекеттік меншікте болып табылады. Жер учаскелері осы Кодексте белгіленген негіздер бойынша, шарттар мен шектерде жеке меншікте де болуы мүмкін. Қазақстан Республикасының жер заңнамасы келесі қағидаттарға негізделген: тұтастық, қол сұғылмаушылық, қорғау, экологиялық қауіпсіздік және ұтымды пайдалану; жерді мақсатты пайдалану, төлем және ауыл шаруашылығы жерлерінің басымдығы; жерді пайдалану мен қорғауды мемлекеттік қолдау; жерді табиғи ресурс, Қазақстан Республикасы халқының өмірі мен қызметінің негізі ретінде сақтау және т.б.</p>

Заң	Жоба жұмыстарының сипаттамасы және оларға қатыстылығы
	Жер заңнамасының міндеттері: жер пайдалану құқықтарының және жерге меншік құқығының пайда болуы мен тоқтатылу негіздерін белгілеу; жер қатынастарын реттеу, жерді ұтымды пайдалану мен қорғауды қамтамасыз ету, топырақ құнарлылығын молайту; шаруашылық жүргізудің барлық нысандарының тең дамуы үшін жағдай жасау; жеке және заңды тұлғалардың және мемлекеттің жерге құқықтарын қорғау және т.б. ¹
Су кодексі (2003 ж., 2021 жылы өзгертілген)	<p>Қазақстан Республикасының су заңнамасы суды пайдаланудың, ресурстарды қорғаудың және ағынды суларды басқарудың экологиялық қауіпсіз және экономикалық тұрғыдан оңтайлы деңгейін қамтамасыз етуге бағытталған. Бұл мақсаттар халықтың өмір сүру жағдайларын сақтауға және жақсартуға, сондай-ақ салауатты қоршаған ортаны сақтауға бағытталған.</p> <p>Осы мақсаттарға жету үшін заңнама суды пайдалану мен қорғауға қатысты мемлекеттік саясатты іске асыруға, су қатынастарын реттеуге және тұрақты су шаруашылығы тәжірибесі үшін құқықтық негіз құруға бағытталған. Сондай-ақ, ол су ресурстарын басқару қағидаттарын белгілейді, су ресурстарын зерттеу мен барлауға басшылық етеді, жерді қалпына келтіруді дамытуды бақылайды және халық пен экономикалық нысандарды суға байланысты апатты жағдайлардан қорғауды қамтамасыз етеді.</p>

2.2 Халықаралық қаржы институттарының қоршаған орта және әлеуметтік стандарттары

Ескерілген тиісті халықаралық стандарттар:

- Еуропалық қайта құру және даму банкінің (ЕҚДБ) қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік саясаты және тиісті өнімділік талаптары (2019); ХКҚ Өнімділік стандарттары (2012);
- Дүниежүзілік банк тобының жалпы қоршаған ортаны қорғау жөніндегі нұсқаулықтары (2007), жел электр станцияларының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі нұсқаулықтары
- ЭЭ тарату және бөлу саласындағы қоршаған ортаны қорғау бойынша нұсқаулықтар (2007);
- Экватор принциптері EP4 (2020);
- Еуропалық инвестициялық банктің (EIB) қоршаған орта және әлеуметтік стандарттары;
- Азия даму бантерінің (АДБ) қорғаныс саясаты;
- Азия инфрақұрылымдық инвестициялар банкінің (АИИБ) қоршаған орта және әлеуметтік саясаты;
- Жел жобалары бойынша Халықаралық табиғатты қорғау одағының басшылығы;
- Басқа да тиісті стандарттар мен нұсқаулықтар (сулы-батпақты жерлер туралы конвенция, BirdLife International, Eurobats ұсыныстары мен озық тәжірибелік нұсқаулықтары, Құстар мен жарқанаттардың өлімін құрылыстан кейінгі мониторингілеуді жобалау бойынша жақсы тәжірибелік нұсқаулық, жел энергетикасы нысандары, Шотландияның табиғи мұрасы бойынша нұсқаулық және т.б.);
- Халықаралық еңбек ұйымының (ХЕҰ) елдер қол қойған және ратификациялаған конвенциялары; және

- Біріккен Ұлттар Ұйымының бизнес және адам құқықтары жөніндегі басшылық қағидаттары.

Төмендегі кестеде Қазақстан қол қойған халықаралық шарттар көрсетілген.

2-кесте: Қазақстан қол қойған тиісті халықаралық шарттар.

No	Конвенциялар, келісімдер	Қазақстан Республикасының қосылу туралы құжаты / ратификациялау
1	Биологиялық әртүрлілік туралы конвенция. Рио-де-Жанейро, 1992 жылғы 22 мамыр	1994 жылғы 19 тамыздағы № 918 ратификациялау туралы ҚР Заңы
2	Шөлге қарсы күрес жөніндегі БҰҰ конвенциясы	1997 жылғы 7 шілдедегі № 149-1 ратификациялау туралы ҚР Заңы
3	Біріккен Ұлттар Ұйымының климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы (БҰҰККК), Рио-де-Жанейро, 1992 жылғы 16 маусым	1995 жылғы 4 мамырдағы № 2260 ратификациялау туралы ҚР Заңы
4	Каспий теңізін қорғау туралы негіздемелік конвенция (Тегеран, 2003 жылғы 4 қараша)	2005 жылғы 13 желтоқсандағы № 97-III ратификациялау туралы ҚР Заңы.
5	Қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдауды және оларды жоюды бақылау туралы Базель конвенциясы. Базель, 1989 жылғы 20-22 наурыз	2003 жылғы 10 ақпандағы № 389-II ратификациялау туралы ҚР Заңы
6	Тұрақты органикалық ластаушылар туралы Стокгольм конвенциясы. Стокгольм, 2001 жылғы 22 мамыр	2007 жылғы 7 маусымдағы № 259 ратификациялау туралы ҚР Заңы
7	Өнеркәсіптік апаттардың трансшекаралық әсері туралы конвенция	2000 жылғы 23 қазандағы № 91-II ратификациялау туралы ҚР Заңы
8	Алыс қашықтыққа трансшекаралық ауаның ластануы туралы конвенция. Женева, 1979 жылғы 13 қараша	2000 жылғы 23 қазандағы № 89-II ратификациялау туралы ҚР Заңы
9	Трансшекаралық контексте қоршаған ортаға әсерді бағалау туралы конвенция (Эспу (Финляндия), 1991 жылғы 25 ақпан	2000 жылғы 21 қазандағы № 86-II ратификациялау туралы ҚР Заңы
10	Трансшекаралық су ағындары мен халықаралық көлдерді қорғау және пайдалану туралы конвенция, Хельсинки, 17.03.1992 ж.	2000 жылғы 23 қазандағы № 94-II ратификациялау туралы ҚР Заңы
11	Озон қабатын қорғау туралы Вена конвенциясы. Вена, 1985 жылғы 22 наурыз	1997 жылғы 30 қазандағы № 177-I Вена конвенциясына Қазақстанның қосылуы туралы заң
12	Озон қабатын бұзатын заттар туралы Монреаль хаттамасы. Монреаль, 1987 жылғы 16 қыркүйек	Қосылу туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 30 қазандағы № 176 Заңы
13	Озон қабатын бұзатын заттар туралы Монреаль хаттамасы және оған Лондон түзетуі (2002 жылғы мамыр)	Қосылу туралы Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 7 мамырдағы № 191-II Заңы
14	Дүниежүзілік метеорологиялық ұйымның конвенциясы, 1947 жылғы 11 қазан	Конвенцияға қосылу туралы қарарға 1992 жылғы 18 желтоқсанда № 1791-XII қол қойылды.
15	Қоршаған ортаны қорғау саласындағы шешім қабылдауға қоғамның қатысуы туралы конвенция (Орхус)	2000 жылғы 23 қазандағы № 92-II ратификациялау туралы ҚР Заңы
16	Халықаралық саудадағы кейбір қауіпті химиялық заттар мен пестицидтерге қатысты алдын ала хабардар етілген келісім туралы Роттердам конвенциясы	20.03.2007 жылғы № 239 ратификациялау туралы ҚР Заңы

17	Мәдени және табиғи мұраны қорғау туралы конвенция	1994 жылғы 29 шілдедегі ратификациялау туралы ҚР Заңы
18	<p>Батпақты алқаптар туралы Рамсар конвенциясы - халықаралық маңызы бар батпақты алқаптар, әсіресе су құстарының мекендеу ортасы ретінде.</p> <p>Батпақты алқаптар туралы конвенция, Рамсар конвенциясы ретінде белгілі, 1971 жылы ЮНЕСКО құрған, 1975 жылы күшіне енген үкіметаралық экологиялық шарт болып табылады. Ол батпақты алқаптарды сақтау және олардың ресурстарын тиімді тұрақты пайдалану бойынша ұлттық іс-қимылдар мен халықаралық ынтымақтастықты көздейді. Рамсар халықаралық маңызы бар батпақты алқаптарды, әсіресе су құстарының мекендеу ортасын қамтамасыз ететіндерді анықтайды. Рамсар алаңы - Рамсар конвенциясына сәйкес халықаралық маңызы бар деп белгіленген батпақты алқап.</p>	ҚР 13.12.2005 ж., № 94-III қосылды
19	Жойылып бара жатқан жабайы фауна мен флораның жойылып бара жатқан түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенция	1999 жылғы 6 сәуірдегі № 372-1 ратификациялау туралы ҚР Заңы
20	<p>Қоныс аударатын жануарлар түрлерін қорғау туралы конвенция (Бонн конвенциясы, 1979).</p> <p>Біріккен Ұлттар Ұйымының қоршаған ортаны қорғау туралы шарты ретінде, 1979 жылы Бонн қаласында қол қойылған қоныс аударатын түрлер конвенциясы (CMS) қоныс аударатын жануарлар мен олардың мекендеу ортасын сақтау және тұрақты пайдалану үшін жаһандық платформаны қамтамасыз етеді. CMS қоныс аударатын жануарлар өтетін мемлекеттерді, таралу аймағын біріктіреді және қоныс аударатын таралу аймағында халықаралық үйлестірілген қорғау шараларының құқықтық негізін қалайды.</p> <p>Қоныс аударатын түрлерді, олардың мекендеу ортасын және қоныс аудару жолдарын сақтауға мамандандырылған жалғыз жаһандық конвенция ретінде CMS бірқатар басқа халықаралық ұйымдармен, үкіметтік емес ұйымдармен және БАҚ-тағы, сондай-ақ корпоративтік сектордағы серіктестермен толықтырады және ынтымақтастық жасайды. Осыған байланысты CMS негізгі конвенция ретінде әрекет етеді.</p> <p>БҰҰ CMS жаңартылатын энергия көздері секторын қоса алғанда, ең жақсы тәжірибені әзірлеуді мақсат ететін Энергетикалық жұмыс тобын құрды.</p>	2005 жылғы 13 желтоқсандағы № 96 ратификациялау туралы ҚР Заңы
21	«1997 жылғы 15-17 қыркүйекте Монреальда қабылданған Озон қабатын бұзатын заттар туралы Монреаль хаттамасына түзетуді ратификациялау туралы»	2011 жылғы 6 сәуірдегі № 426-IV ратификациялау туралы ҚР Заңы
22	«1992 жылғы 23-25 қарашада Копенгагенде қабылданған Озон қабатын бұзатын заттар туралы Монреаль хаттамасына түзетуді ратификациялау туралы»	2014 жылғы 23 сәуірдегі № 198-V ратификациялау туралы ҚР Заңы
23	Мұнайдың ластануынан келтірілген залал үшін азаматтық жауапкершілік туралы конвенция	1994 жылғы 5 маусымдағы № 244 ратификациялау туралы ҚР Заңы
24	Кемелерден ластанудың алдын алу туралы конвенция	1994 жылғы 4 мамырдағы № 244 ратификациялау туралы ҚР Заңы
25	Қоршаған ортаға әскери немесе кез келген басқа да дұшпандық әсер етуге тыйым салу туралы конвенция	1995 жылғы 20 ақпандағы № 301-X-III ратификациялау туралы ҚР Заңы

26	Климаттың өзгеруі туралы БҰҰ негіздемелік конвенциясына Киото хаттамасы	2009 жылғы 26 наурыздағы № 144-IV ратификациялау туралы ҚР Заңы
27	Биологиялық әртүрлілік туралы конвенцияға биоқауіпсіздік туралы Картахена хаттамасы	2008 жылғы 17 маусымдағы № 43-IV ратификациялау туралы ҚР Заңы
28	Каспий теңізінің теңіз ортасын қорғау туралы негіздемелік конвенция, мұнаймен ластану оқиғаларына қатысты аймақтық дайындық, ден қою және ынтымақтастық туралы хаттама	2018 жылғы 19 мамырда № 718 қол қойылды
29	Каспий теңізін қорғау туралы негіздемелік конвенциядағы Каспий теңізін құрлықтағы көздерден және құрлықтағы қызметтен ластанудан қорғау туралы хаттама	2021 жылғы 1 қарашада № 71-VII қол қойылды
30	Қоршаған орта мәселелері бойынша ақпаратқа қол жеткізу, шешім қабылдауға қоғамның қатысуы және әділеттілікке қол жеткізу туралы конвенцияға ластаушы заттардың шығарындылары мен тасымалының тізілімдері туралы хаттаманы ратификациялау туралы.	Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 12 желтоқсандағы № 279-VI Заңы

Сонымен қатар, Қазақстан Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) белгілеген бірнеше негізгі еңбек стандарттарын ратификациялады. Қазақстан ХЕҰ-ның келесі конвенцияларын ратификациялады.:

- Мәжбүрлі еңбек туралы №29 конвенция және Мәжбүрлі еңбекті жою туралы №105 конвенция;
- Ең төменгі жас туралы №138 конвенция және Балалар еңбегінің ең нашар түрлері туралы №182 конвенция; Кемсітушілік туралы №111 конвенция (жұмыспен қамту және кәсіп);
- Бірлестік бостандығы және ұйымдасу құқығын қорғау туралы №87 конвенция;
- Ұйымдасу құқығы және ұжымдық келіссөздер жүргізу туралы №98 конвенция;
- Тең еңбекақы төлеу туралы №100 конвенция.

2.3. Жел секторына қатысты нұсқаулар мен хаттамалар

Бұл құжатта келесі салалық нұсқаулар мен хаттамалар қарастырылды:

- Bird Life International халықаралық ұйымы;
- EUROBATS ұсыныстары және ең жақсы тәжірибелік нұсқаулар;
- Жел энергетикасы қондырғылары құрылысынан кейінгі құстар мен жарқанаттар өлімін мониторингілеуді жобалау нұсқаулығы;
- Салалық нұсқаулық құжаты – Құрлықтағы жел турбиналарын пайдаланудан шығару;
- Шотландияның табиғи мұрасы бойынша нұсқаулық ескертпелері;
- IUCN – күн және жел энергиясын дамытумен байланысты биоәртүрлілікке әсерді азайту;

Жобаға қолданылатын барлық ұлттық және халықаралық ережелердің, саясаттардың, талаптардың, нұсқаулықтардың және стандарттардың толық тізімі ESBS есебінің 03-тарауы – Заңды талаптарында көрсетілген.

3.0. ҚОРШАҒАН ОРТА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНІҢ НЕГІЗІ

Жобаның ҚОЖӘБЖ Ақтас компаниясының жоба үшін орнатқан немесе орнататын ҚОЖӘБЖ тіректерін көрсету үшін құрылымдалған; құжатта ХҚК ӨС тілін ұстанады және пайдаланады, бірақ ҚОЖӘБЖ үшін ЕҚДБ ӨС-тарына сәйкестікті көрсету үшін де қолдануға болады деп саналады. Құжаттың құрылымы:

- Қоршаған орта, әлеуметтік, денсаулық және қауіпсіздік (КОӘДжҚ) саясаты.
- Қатерлер мен әсерлерді анықтау (ҚӨА) және өзгерістерді басқару процесі.
- Қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік басқару жоспарлары (ҚОЖӘБЖ).
- Ұйымдастырушылық әлеует және құзыреттілік.
- Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу.
- Апатты жағдайларға дайындық және әрекет ету.
- Мониторинг, шолу және өнімділік туралы есеп беру.

Бұл элементтер келесі бөлімдерде толығырақ талқыланады.

3.1 Қоршаған орта және әлеуметтік саясат

Ақтас компаниясы жобада басшылық ететін негізгі қоршаған орта және әлеуметтік мақсаттар мен қағидаттарды анықтау үшін ЕҚЖҚОҚ саласындағы жалпы саясатты әзірлеуге міндеттенеді. Саясат жобаның стандарттары мен ережелеріне сәйкес келеді.

TERSK осы жобаға қатысатын қызметкерлер мен жұмысшылардың ұйымның барлық деңгейлеріндегі саясат пен рәсімдермен таныс болуын қамтамасыз етеді. Саясат талаптары барлық мердігерлерге шарттық міндеттемелер арқылы да қолданылады.

ЕҚЖҚОҚ жалпы саясаты кем дегенде келесі нақты саясаттарды қамтиды:

- Жобаның қоршаған орта және әлеуметтік (ҚОЖӨ) саясаты.
- Жобаның қоғамдастықпен байланыс (ЖҚ) саясаты,
- Адами ресурстар (АР) саясаты және
- Адам құқықтары саясаты.

Бұл саясаттың негізгі компоненттері 1-кестеде келтірілген және TERSK басқару тобымен қарастырылуы, қайта қаралуы және ресми түрде қабылдануы қажет. Жобаға тән саясаттар жобаның қаржылық жабылуына дейін қабылданады.

3-кесте: Жобаның ҚОЖӨ саясатының мақсаттары

Жоба саясаты	Мақсаты
Жобаның қоршаған орта және әлеуметтік (ҚОЖӨ) саясаты	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Жобаның қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерін ұлттық ережелерге және ХҚК ӨС өнімділік стандарттарына сәйкестендіру. ▪ Жобамен байланысты қоршаған орта және әлеуметтік қатерлерді басқару үшін ҚОЖӨБЖ енгізу.

Жоба саясаты	Мақсаты
	<ul style="list-style-type: none"> Жобаның қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту бойынша негізгі міндеттерді TERSK жоба директорына және ЕҚЖҚТ менеджеріне тапсыру.
Жобаның қоғаммен байланыс (ҚБ) саясаты	<ul style="list-style-type: none"> Жоба бойынша мүдделі тараптармен өзара әрекеттесуді және қоғамдастықпен қарым-қатынасты ұлттық ережелермен және ХҚҚ ӨС өнімділік стандарттарымен үйлестіру. Қоғамдастықпен өзара әрекеттесуде, соның ішінде ақпарат беруде және қоғамдастықтың шағымдарын қарау механизмін пайдалануда белсенді болу. ҚБ іс-шараларының мәдени тұрғыдан тиісті түрде жүргізілуін және осал және әлеуметтік жағынан аз қамтылған топтарды қамтуын қамтамасыз ету. ҚБ жұмысының нәтижелері үшін түпкілікті жауапкершілікті TERSK жоба директорына және ЕҚЖҚТ менеджеріне жүктеу. Барлық қызметкерлер мен қосалқы мердігерлерге тиісті ҚБ тренингтерінің өткізілуін қамтамасыз ету.
Адами ресурстар саясаты	<ul style="list-style-type: none"> Жоба бойынша адами ресурстарды басқаруды ұлттық ережелермен және ХҚҚ ӨС өнімділік стандарттарымен үйлестіру. Қауіпсіз жұмыс жағдайларын, жұмысқа қабылдау мен оқытуда тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету, сондай-ақ дағдылар бар жерде жергілікті жұмыспен қамтуға басымдық беру. Жоба бойынша қызметкерлердің шағымдарын қарау механизмін құру және қолдау. Жобаның қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау саласындағы жұмысының нәтижелері бойынша негізгі жауапкершілікті TERSK жоба директорына және ЕҚЖҚТ менеджеріне жүктеу. ҚОЖӨӨБЖ бөлігі ретінде ЕҚЖҚТ рәсімдерін енгізу және қызметкерлер мен қосалқы мердігерлерге тиісті оқытуды қамтамасыз ету. ЕҚЖҚТ көрсеткіштерін бақылау, соның ішінде қосалқы мердігерлердің қажетті стандарттарға жетуін қамтамасыз ету.
Адам құқықтары саясаты	<ul style="list-style-type: none"> Еңбек жағдайларын қорғау және бақылау туралы ережелер қосу. Жобаға кез келген деңгейде қатысатын балалар еңбегі мен мәжбүрлі еңбекке тыйым салатын ережелер қосу.

Жоба саясаты	Мақсаты
	<ul style="list-style-type: none"> Кемсітушілікке жол бермеу және гендерлік зорлық әрекеттерінен қорғау және бақылау туралы ережелер қосу. Жұмыстан қысқартуды болдырмау туралы ережелер қосу.

3.2 Жобаның қатерлері мен әсерлерін анықтау және ҚОЖӘӨБ процесі

3.2.1 Қоршаған ортаға және әлеуметке қатерлерді анықтау және бағалау

Жобамен байланысты қоршаған орта және әлеуметтік аспектілер мен әсерлер ҚОЖӘӨБ процесінің бөлігі ретінде анықталып, бағаланды. ҚОЖӘӨБ қалдық әсерлерді азайту үшін бақылау шаралары әзірленген бірқатар қатерлер мен ықтимал әсерлерді анықтауға әкелді.

Басқару шараларын анықтау және басымдыққа келтіру қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерлерді болдырмауға немесе азайтуға бағытталған бірқатар қоршаған орта және әлеуметтік басқару жоспарларын (ҚОЖӘБЖ) әзірлеуге әкеледі.

Құрылыстың қоршаған орта және әлеуметтік басқару жоспарларының (ҚОЖӘБЖ, енді жеңілдету мақсатында ҚОЖӘБЖ деп аталады) жиынтығы жасалды және құрылыс басталғанға дейін барлық мердігерлермен бөлісіледі. Сонымен қатар, құрылыс алға жылжыған сайын және пайдалану кезеңі жақындаған сайын пайдаланудың қоршаған орта және әлеуметтік басқару жоспарларының (О-ҚОЖӘБЖ) жиынтығы және пайдаланудан шығаруды басқару жоспары да жасалады.

Құрылыс пен пайдаланудың барлық жеңілдету шараларын Жобаның әсерін бағалау бөлімінен (ҚОЖӘБЖ есебінің 4, 5 және 6-тараулары) табуға болады. Сонымен қатар, құрылыс кезеңі үшін толық жеңілдету шаралары арнайы ҚОЖӘБЖ құжатына енгізілген. Пайдалану және пайдаланудан шығару кезеңдері үшін барлық жеңілдету шараларын қамтитын арнайы міндеттемелер тізілімі әзірленді.

ҚОЖӘӨБ процесі жобаның ағымдағы ақпараты негізінде әсерлер мен қатерлерді толығымен қарастырғанымен, ҚОЖӘӨБ дайындау кезінде болжанбайтын сыртқы жағдайларға байланысты жобаны орындау кезінде өзгерістер болуы мүмкін. Қоршаған ортаға және әлеуметтік-экономикалық әсерлері болуы мүмкін жоба өзгерістерін шешу үшін ҚОЖӘБЖ процесінің бөлігі ретінде өзгерістерді басқару рәсімі дайындалады. Тиісінше, өзгерістердің нәтижесінде ҚОЖӘБЖ қайта қаралуы қажет болуы мүмкін, бұл қосымша болжалды әсерлерді ескеруді және қажет кезде, шолулар, мерзімді жаңартулар арқылы азайтуды қамтамасыз етеді.

3.2.2 ҚОЖӘӨБ процесіне шолу

Жобаға байланысты қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік аспектілері мен әсерлері ҚОЖӘӨБ процесінің бөлігі ретінде анықталды және бағаланды. ҚОЖӘӨБ жобаны ұлттық және халықаралық стандарттарға сәйкестендіру үшін қалдық әсерлерді азайту үшін бірқатар қатерлер мен ықтимал әсерлерді және тиісті бақылау шараларын анықтады. ҚОЖӘӨБ процесі келесі қадамдарды қамтиды:

- Қолжетімді жоба туралы ақпаратты және қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік-экономикалық құжаттаманы қарау және бастапқы консультациялар (2023 жылдың жазы). Ауқымды анықтау мақсатындағы сапар (қазан, 2023ж).
- Ауқымды бағалау есебі (2024 жылғы ақпан);
- Биоәртүрлілікті зерттеу (2023 жылдың көктемінен бері жалғасуда).

- Қосымша бастапқы сауалнама және консультациялар (2024 жылғы шілде).
- Бастапқы есептер (биоәртүрлілік бойынша соңғы бастапқы есептер 2025 жылдың 1 Қыркүйегінде тапсырылды).
- Әсерді бағалау туралы есептің жобасын жеткізу (2025 жылғы сәуір).
- Несие берушінің қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі кеңесшісінің (Ramboll; 2025 жылдың мамыр-маусым айлары) қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі құжаттамасын қарауынан, Актас және WSP компанияларымен бірлесіп учаскеге баруынан (2025 жылдың шілдесі) және кеңесшінің есебін жариялағаннан (2025 жылдың тамыз айлары) кейін ҚӨБ есебін және басқа да ЭСМЖ құжаттамасын қайта қарау және пысықтау (2025 жылдың қыркүйек-қазан айлары).

3.3 Өзгерістерді басқару рәсімі

Өзгерістерді басқару (ӨБ) рәсімі жобаның тұрақты және/немесе уақытша өзгерістерінен, мысалы, техникалық жобадағы өзгерістер, нормативтік базадағы өзгерістер нәтижесінде енгізілген өзгерістерден және сол сияқтылардан туындауы мүмкін болашақ қатерлер мен әсерлерді шешу үшін қажет. ӨБ рәсімінің мақсаты - жобадағы кез келген ұсынылған өзгерістерді немесе бастапқы жобадан елеулі ауытқуларды анықтау және ҚӨБ процесінде анықталғаннан гөрі жаңа/қосымша/өзгеше әсерлердің бар-жоғын түсінуге көмектесу және жобаның әсер ету аймағындағы қатерлер мен әсерлерді тиімді басқаруды қамтамасыз ету.

Актас жобаның өзгерістерінен туындауы мүмкін және ҚӨБ процесінде анықталған және шешілгендерден өзгеше немесе қосымша болуы мүмкін болашақ қатерлер мен әсерлерді анықтау құралдары мен рәсімдерін әзірледі. Мұндай қатерлер мен әсерлер тексеріледі және олардың маңыздылық деңгейі жоғары, орташа және төмен санаттарда бағаланады. Басқа немесе қосымша қатерлер туындаған жағдайда, қажет кезде қосымша немесе әртүрлі жеңілдету шараларын қамту үшін ӨБЖ қайта қаралуы керек. Егер ЕРС қандай да бір өзгерістер ұсынса, олар ұсынылған өзгерістерді TERSK-ке хабарлайды және оларды шешу үшін ынтымақтасады. TERSK ҚОЖӨБЖ-ны тиісінше қайта қарайды және кез келген нәтижелі әрекеттердің мердігерлер мен қосалқы мердігерлердің ҚОЖӨБЖ-ларында көрсетілуін талап етеді. TERSK сонымен қатар жаңа жеңілдету шаралары енгізілген сайын барлық маңызды құжаттаманың жаңартылған күйінде қалуын бақылайды.

Өзгерістерді басқарудың (ӨББ) жеке рәсімі дайындалды және осы ЭББЖ FD-ға қоса берілген (А қосымшасын қараңыз). ӨББ рәсімі жобаның техникалық аспектілері мен дизайнындағы өзгерістерді, нормативтік өзгерістерді және сол сияқтыларды қарастырады және қарастырады, жобаның әсер ету аймағының қоршаған орта және әлеуметтік компоненттеріне өзгерістің салдарын жобаның қызметіне/операцияларына минималды әсер ете отырып тиімді басқару үшін қажетті ақпаратты бақылайды. ӨББ дайындауға басшылық еткен негізгі мақсаттар келесідей:

- Процедуралардағы немесе технологиялық жабдықтардағы тұрақты, уақытша және шұғыл/апатты өзгерістерді басқару.
- Ұсынылған өзгерістерді және олардың жобаның әсер ету аймағына қатерлер мен әсерлер тұрғысынан салдарын мұқият бағалау үшін скринингтік құралдар мен процедураларды қамтамасыз ету..
- Өзгеріс тудыратын әсерлер мен қатерлерді бағалау және олардың ҚОЖӨББ процесінде анықталған және қарастырылған қатерлер мен әсерлерден өзгеше немесе оларға қосымша екенін бағалау

рәсімдерін көздеу. Айырмашылықтар болған жағдайда, ҚӨБЖ-ға енгізілетін қосымша немесе күшейтілген жеңілдету шараларын анықтауды көздейді.

- Өзгеріске әрекет ету ретінде ҚӨБЖ-ны және ҚОэӨБЖ-ның басқа да тиісті рәсімдері мен құралдарын қайта қарау рәсімдерін көздеу және неғұрлым маңызды өзгерістер үшін тиісті мүдделі тараптарға (соның ішінде несие берушілерге) қайта қаралған ҚОэӨБЖ элементтерін қарау және бекіту үшін ұсыну рәсімдерін көздеу.
- Ұсынылған өзгерісті, оның салдарын және жаңа немесе басқа басқару талаптарын жұмыс міндеттеріне өзгеріс әсер етуі мүмкін және өзгерісті енгізбес бұрын оқытуды қажет етуі мүмкін қызметкерлерге хабарлау.
- Барлық маңызды құжаттардың енгізілген өзгерістерге сәйкес жаңартылып отыруын бақылау.

Жобалық іс-шараларды жүргізу және жоспарлау процедуралары жобаның барлық іс-шараларына қолданылады. Өзгерістерді өңдеу процесі үш деңгейдегі өзгерістерді мойындайды:

- III класты, аса маңызды, мұнда ҚОжӨӨБ ауқымынан/зерттеу аймағынан немесе оның негізгі аспектісінен тыс елеулі өзгеріс ҚОжӨБЖ-мен азайтылмайтын елеулі жағымсыз әсерлерге әкелуі мүмкін деп саналады. Содан кейін ҚОжӨӨБ -ға қосымша, ресми ұсыну және бекіту процесі қажет болуы мүмкін. Жоба стандарттарындағы өзгерістер де осы санатқа жатады. III класты өзгерістер сонымен қатар ҚОжӨБЖ-ға және жалпы ҚОжӨӨБ-ға елеулі жаңартуларды енгізуді және оларды мүдделі тараптарға жариялауды талап етеді.
- II класты: маңыздылығы орташа, мұнда өзгеріс ҚОжӨӨБ-ға қосымша, ресми ұсыну және бекіту процесі қажет болуы мүмкін. Жоба стандарттарындағы өз қорытындылары үшін маңызды деп саналады, бірақ ҚОжӨӨБ-ға қосымша, ресми ұсыну және бекіту процесі қажет болуы мүмкін. Жоба стандарттарындағы өз қамтитын ауқым/зерттеу аймағындағы анықталған жоба шекарасында болады. Бұл ҚОжӨБЖ-ға шамалы өзгерістерді және ҚОжӨӨБ-ға қосымша, ресми ұсыну және бекіту процесі қажет болуы мүмкін. Жоба стандарттарындағы өз-ға қосымша зерттеулерді немесе қоршаған орта және әлеуметтік бағалауларды енгізуді талап етуі мүмкін; және
- I клас: маңыздылығы төмен, мұнда өзгеріс ҚОжӨӨБ қорытындылары үшін маңызды емес деп саналады және жобаның қолданыстағы ҚОжӨБЖ және ҚОжӨБЖ арқылы қоршаған ортаға және әлеуметтік көрсеткіштерге қойылатын талаптарды орындау мүмкіндігіне әсер етпейді. Бұл өзгеріс шектеулі немесе қосымша экологиялық немесе әлеуметтік зерттеулерді немесе сауалнамаларды қажет етуі мүмкін.

II және III класты өзгерістер үшін ҚОжӨБЖ -ға жаңартуды қажет ететін тиісті мүдделі тараптарға (мысалы, реттеуші органдар, жоба несие берушілері және т.б.) хабарлау қажет. Кез келген өзгерістердің әсерін басқару шараларын енгізуге қатысатын барлық жұмысшылар/қызметкерлер немесе басқа тараптар өзгерістердің салдарын және оларға жауап беру қабілетін түсіну үшін оқытылуы керек.

4.0 ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІ БАСҚАРУ ЖОСПАРЛАРЫ

Ақтас компаниясы ҚОжӨБЖ жоба құрылысын құрайтын басқару жоспарлары мен рәсімдерін өз саясаты мен міндеттемелеріне сәйкес келетін, ҚОжӨӨБ -да анықталған қоршаған орта және әлеуметтік әсерлер мен қатерлерді ескеретін бірқатар басқару жоспарларын әзірледі. ҚОжӨБЖ мүмкін болған жағдайда қоршаған орта және әлеуметтік әсерлер мен қатерлерді болдырмауға және олардың алдын алуға бағытталған; егер болдырмау мүмкін болмаса, ҚОжӨБЖ жобаның әсерлері мен қатерлерін тиісті түрде басқару үшін азайту және жеңілдету шараларын белгілейді және әсерді өтеу шараларын соңғы шара ретінде қарастырады.

TERSK ҚОЖӘБЖ арқылы жоба тобына, соның ішінде TERSK бақылауында немесе ықпалында болатын мердігерлерге, қосалқы мердігерлерге және негізгі жеткізушілерге жіберіледі.

ҚОЖӘБЖ басқару жоспарының әр бөлігінде жеңілдету шараларының жалпы мақсаттары (немесе мақсаты) анық сипатталған. ҚОЖӘБЖ сонымен қатар сапалық немесе сандық сипатта болуы мүмкін негізгі өнімділік көрсеткіштерін (KPI) және өнімділік мақсаттарын анықтайды; содан кейін олар құрылыс кезінде ҚОЖӘБЖ-ын және жалпы алғанда жобаның әсері мен қатерін шешудегі ҚОЖӘБЖ енгізу көрсеткіштерін бағалау үшін бақыланады. Әр KPI үшін басқару жоспарлары, қолданылса және мүмкін болса, ҚОЖӘБЖ-да анықталған жоба стандарттарынан алынған нақты мақсаттарды (сандық көрсеткіштер үшін) немесе қабылдау критерийлерін (сапалық көрсеткіштер үшін) белгілейді, олар белгілі бір уақыт аралығында бақыланады.

Келісімшарттарда мердігерлерден жобаның қолданыстағы стандарттарын және ҚОЖӘБЖ талаптарын заңды түрде міндетті сақтауды талап ететін тармақтар болады. Соңғысы мердігерлерге каскадпен беріліп, олардың барлығымен қабылданады. Мердігерлер бұл жоспарды іске асыруға немесе ҚОЖӘБЖ талаптарының орындалуын қамтамасыз ету үшін қажет және тиімді деп санаса, ҚОЖӘБЖ-ға сәйкес іске асыру жоспарларын, рәсімдерін және жұмыс нұсқауларын әзірлеуіне болады. Мұндай жағдайларда мердігерлердің ҚОЖӘБЖ-ларын TERSK алдын ала қарап, бекітеді. ҚОЖӘБЖ-ны жоба құрылысы кезінде жұмыс істейтін және жобаны және тиісті нысандарды басқаратын және қызмет көрсететін барлық мердігерлер орындауы керек.

ҚОЖӘБЖ қарастырған негізгі қоршаған орта және әлеуметтік аспектілер ҚОЖӘБЖ-да анықталған және қорытындыланған:

- Басқа да қолданыстағы немесе ақылға қонымды жоспарланған және болашақ жобалармен жинақталған әсерлер.
- Ауа шығарындылары (әсіресе шаң).
- Шу.
- Ағынды суларды шығару.
- Қалдықтарды өндіру.
- Қауіпті материалдарды басқару.
- Топырақты басқару.
- Су/энергетикалық ресурстарды басқару.
- Жарылыс және жарылғыш заттарды басқару.
- Жұмыспен қамту және еңбек мәселелері.
- Жол қозғалысына байланысты қатерлер мен әсерлер.
- Адамдарға қатысты қатерлер мен әсерлер.
- Қоғамдастық денсаулығы мен қауіпсіздігі мәселелері.
- Қызметкерлердің денсаулығы мен қауіпсіздігін басқару.
- Жер алу, физикалық және экономикалық көшіру процесінен туындайтын мәселелер.
- Жеткізу тізбегінің қатерлері мен әсерін басқаруға қатысты мәселелер.

- Мәдени мұра.
- Биоәртүрлілікті басқару.

Нәтижесінде, жобада қабылданған міндеттемелерді орындау үшін жүзеге асырылатын Құрылыс ҚОЖӘБЖ-на 4-кестеде көрсетілген басқару жоспарлары кіреді. Күтілетін пайдалану жағдайына сәйкес әзірленуі ұсынылған пайдалану ҚОЖӘБЖ-ының тізімі 2-кестеде келтірілген, пайдалануды басқару жоспарлары уақыт келе нақтыланады. Бұл бөлім ҚОЖӘБЖ -да анықталған әсерлерді болдырмау, азайту және өтеу бойынша нұсқауларды ұсынады.

Жобаның ҚОЖӘБЖ жиынтығы келесі кестеде көрсетілген.

4-кесте: Құрылысқа қажетті ҚОЖӘБЖ тізімі

Жоспар	Жауапкершілік
Қалдықтар мен қауіпті материалдарды басқару жоспары	Жоспарларды Актас әзірлейді. ЕПС мердігері TERSK басшылығымен жоспарлардың өз рәсімдерінде көрініс табуын қамтамасыз етуі тиіс.
Суды басқару жоспары	
Атмосфераға шығарындыларды басқару жоспары	
Ресурстарды тиімді пайдалануды басқару жоспары	
Топырақты басқару жоспары	
Апатты жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспары (EPRP)	
Жарылыс жұмыстарын басқару жоспары	
Биоалуантүрлілікті қорғау жоспары	
Биоалуантүрлілікті басқару жоспары (ББЖ)	
Мәдени мұраны басқару жоспары және кездейсоқтықты анықтау рәсімі	
Ағынды басқару жоспары	
Еңбекті басқару жоспары	
Қоғамдық денсаулық сақтау және қауіпсіздікті басқару жоспары	
Еңбекті қорғау және қауіпсіздікті басқару жоспары	
Жол қозғалысын басқару жоспары	
Жеткізу тізбегін басқару жоспары	
Жер алу және қоныс аудару шеңбері	
Тұрмыстық жағдайды қалпына келтіру жоспары	

Жоғарыда аталғандай, ҚОЖӘБЖ құрылысының толық жиынтығы қазірдің өзінде дайын. Пайдалану кезеңіне арналған ҚОЖӘБЖ жұмыстар басталғанға алты ай бұрын дайындалады, ал пайдаланудан шығару жоспары пайдаланудан шығару жұмыстары басталғанға дейін алты ай бұрын әзірленеді.

Басқару жоспарларының құрылымы келесі бөлімде көрсетілген.

4.1.1 ҚОЖӘБЖ басқару жоспарларының құрылымы

Әр басқару жоспары келесі аспектілерді қамту үшін құрылымдалған:

- Жобаға шолу: Жобаның жалпы кіріспесі;
- Жоспардың мақсаты мен ауқымы: жүзеге асыруды көздейтін ауқымының жалпы сипаттамасы;
- Әр жоспардың басқа басқару жоспарларымен байланысы;
- Рөлдер мен міндеттер: жоспардың дұрыс жүзеге асырылуын қамтамасыз ету үшін негізгі рөлдерді анықтау, міндеттерді тағайындау және байланыс желілері туралы есеп беру;

- Негізгі саясаттар мен стандарттар: жоспарда қамтылған және осы ҚОЖӘБЖ құрылымының «Заңдық және басқа да талаптар» бөлімінде көрсетілген нақты тақырыпқа қатысты сілтеме саясаттары, заңнама, стандарттар және талаптар. Келесі құжаттарға сілтеме жасалған:
  - Ұлттық стандарттар мен ережелер,
  - Халықаралық стандарттар (мысалы, ХҚҚ талаптары),
  - ҚОЖӘБ
  - Басқа да бастапқы құжаттар (мысалы, ұлттық органдар берген рұқсаттар).
- Жеңілдету шаралары/әрекеттері және мониторинг: нақты компонент бойынша туындаған қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерлерді басқару үшін жүзеге асырылатын жеңілдету шаралары мен әрекеттер тізімі. Олардың орындалуын қамтамасыз ету үшін әр әрекетке міндеттер мен мерзімдер белгіленген.
- Аудит және шолу: өлшеу әдіснамалары, KPI, мақсаттар/қабылдау критерийлері туралы мәліметтері бар мониторинг (өлшеу немесе ішкі аудит/тексеру ретінде арналған, толығырақ келесі кіші бөлімді қараңыз) бағдарламасы. Сонымен қатар, бөлімде ҚОЖӘБЖ кең шеңберінде ҚОЖӘБЖ-ның дұрыс орындалуын қамтамасыз ету үшін аудит және шолу схемасы бар.
- Оқыту талаптары: мердігерлер мен қосалқы мердігерлерге арналған оқыту талаптары және олардың іс-шараларының нақты басқару жоспарына сай жүргізілуін қамтамасыз ету бойынша нұсқаулық;
- Аудит және мониторинг үшін есеп беру: жеңілдету шараларын/іс-шараларын, мониторинг іс-шараларын және ішкі аудитті орындау бойынша есеп беруге арналған нұсқаулар мен талаптар, атап айтқанда, ҚОЖӘБЖ орынадалуын тексеру шараларының нәтижелері мен өнімділігі туралы есеп беруге арналған нұсқаулық.

4.1.2 ҚОЖӘБЖ аудиті, мониторинг, шолу және өнімділік туралы есеп беру

Әрбір ҚОЖӘБЖ бойынша жеңілдету шаралары анықталып, толық сипатталғаннан кейін, әрбір шараны іске асыру мен бақылау үшін мерзім, жиілік, KPI, мақсаттар, тексеру әдістері және жауапты тараптар көрсетілген толық мониторинг процесі белгіленеді. Мониторинг қалдық әсерлердің бақылануын және жеңілдету шараларының тиімді болуын қамтамасыз етеді. Егер мониторинг сәйкессіздіктерді немесе күтпеген әсерлерді анықтаса, мониторингке жауапты тарап жағдайды бағалап, қажет кезде жеңілдету және мониторинг жұмыстарына түзетулер енгізеді. Кез келген өзгерістер Актастың басшылығымен TERSK тарапынан бағаланып, бекітіледі, бұл шараны уақтылы және дұрыс орындауды қамтамасыз етеді.

Мониторинг есептері мониторинг жұмыстарының дәлелдері мен нәтижелерін толық сипаттайды. Әрбір есеп тиісті ҚОЖӘБЖ-на сілтеме жасайды және көлемін, мақсатын, әдіснамасын, күндерін, орналасқан жерін (координаттары мен биіктігі), қажет кезде карталарды және қызметкерлер туралы ақпаратты қамтиды. Есептерде сондай-ақ кез келген сыртқы тараптар атап өтіледі, тиісті KPI көрсетіледі, сәйкестік бағаланып, бақылаулар немесе ауытқулар түсіндірмелерді көрсету арқылы тіркеледі. ҚОЖӘБЖ-ны жақсарту және түзету бойынша ұсыныстар, сондай-ақ сенімді нәтижелерді қамтамасыз ететін сапаны бақылау шаралары қосылады.

Әрбір ҚОЖӘБЖ-ның орындалуына аудит жасалып, онда жеңілдету шаралары/іс-шараларының орындалуы, мониторинг іс-шараларының уақтылы енгізілуі және тиісті нәтижелер туралы дәлелдемелер ұсынылады. Аудит есебінде кем дегенде тексерілген элементтердің тізімі, элементтердің көрсетілген мерзім мен жиілікте орындалғаны, KPI-ге қол жеткізілгені (немесе жеткізілмегені) және ақырында анықталған сәйкессіздіктердің сипаттамасы болады.

5.0 ҚОЖӘБЖ ОРЫНДАУ: ҰЙЫМДАСТЫРУ ҚҰРЫЛЫМЫ ЖӘНЕ ҚҰЗЫРЕТТЕР

Келесі абзацтарда көрсетілген ұйымдастыру құрылымы құрылыс жұмыстарын басқару үшін әзірленді. Пайдалану кезеңіне арналған ұйымдастыру құрылымы пайдалану жұмыстары басталғанға дейін алты ай бұрын анықталады. ҚОЖӘБЖ тиімді құру және орындау үшін жобаның барлық қатысушылары (ҚОЖӘБЖ-на қатысатындар (TERSK, EPC мердігері, басқа мердігерлер мен қосалқы мердігерлер) жұмыс көлеміне қатысты жобаның EPC аспектілерін басқару үшін өкілеттіктері мен міндеттерінің нақты белгіленген бағыттары бар арнайы ұйымдастыру құрылымын анықтауы керек.

Құрылыс кезеңіне арналған ұйымдастыру құрылымы жоба үшін қабылданған TERSK ұйымын құрылыс кезеңі мен ҚОЖӘБЖ орындауды көрсету үшін әзірленді. Бұл осы құжаттың В қосымшасында келтірілген. Пайдалану кезеңіне арналған ұйымдастыру құрылымы да уақыт өте әзірленеді.

Жалпы алғанда, TERSK EPC және мердігерлерді EPC мәселелері бойынша үнемі бақылау рөлін атқарады, EPC мердігері мен қосалқы мердігерлеріне EPC және мердігерлердің EPC көрсеткіштерінің ҚОЖӘБЖ-на және несие берушінің қолданыстағы стандарттарына сәйкестігін қамтамасыз ету үшін қатаң және күнделікті бақылауды, қадағалауды, аудитті және мониторингті жүзеге асырады.

TERSK-тің негізгі рөлдері мен міндеттері осы бөлімде сипатталған. TERSK-тің жалпы ұйымдастырушылық құрылымдарының бөлігі ретінде төменгі деңгейдегі қызметкерлер де бөлінеді. Осы рөлдерден басқа, олар қажет кезде қолдау көрсету үшін басқа техникалық мамандарды тарта алады.

Жобаның құрылыс органограммасындағы ҚОЖӘ тұрғысынан негізгі тұлға - ҚОЖӘ тұрғысынан TERSK ҚОЖӘ менеджері, оған ҚОЖӘ менеджерінің орынбасары, инженер-эколог және биоәртүрлілік жөніндегі кеңесші есеп береді. ҚОЖӘ менеджері өз кезегінде ҚОЖӘ ұйымдастырушылық құрылымының басшысына, ЕҚЖТ менеджеріне есеп береді, ал алаңдағы ЕҚЖТ менеджері де ЕҚЖТ менеджеріне есеп береді.

Осы ҚОЖӘБЖ құжатында ұсынылған рөлдер мен міндеттер TERSK-тегі ҚОЖӘ басқаруындағы жетекші позицияларды көрсетеді. ҚОЖӘБЖ тиімді орындауды қамтамасыз ету үшін қосымша рөлдер мен қолдаушы қызметкерлер қарастырылғанымен, олар органограммада жеке көрсетілмеген.

EPC мердігер, басқа мердігерлер мен қосалқы мердігерлер, өз кезегінде Жобаның ҚОЖӘБЖ талаптарына сәйкес жобаны жүзеге асыру үшін TERSK ұйымдастырушылық құрылымымен бірдей ҚОЖӘБЖ құрылымдарын әзірлеп, орындауы керек. Бұл құрылымдарға мердігер мен қосалқы мердігерлердің ҚОЖӘБЖ басқару рөлдері арасындағы айқын өзара тәуелділіктер кіреді. Сонымен қатар, мердігерлер мен қосалқы мердігерлер ҚОЖӘБЖ-да белгіленген талаптарды тиімді орындау үшін ресурстар жеткілікті болуы керек.

Келесі бөлімдерде Актас және TERSK компанияларының ҚОЖӘБЖ жоспарын орындаудағы рөлдері мен міндеттері көрсетілген.

5.1 Актастың рөлдері мен міндеттері

5.4.1 Бас директор

Бас директордың (БД) негізгі міндеттері:

1. Жобаны жалпы бақылау: Актастың БД негізгі міндеті - жобаның қолданыстағы қоршаған ортаны қорғау стандарттары мен ережелеріне сәйкес уақтылы орындалуын қамтамасыз ету. Ол үшін БД TERSK-тің ЖД және ЕҚЖҚТ менеджерімен үнемі өзара әрекеттеседі және олардан есептер алады.
2. Жоғары деңгейдегі үйлестіру: БД TERSK қызметінің Актас белгілеген мақсаттар мен міндеттерге сай келуін қамтамасыз етеді. Бұған жұмыс өнімділігін қарастыру үшін TERSK басшылығымен мерзімді үйлестіру кіреді.
3. Сапаны қамтамасыз ету: TERSK ЖД-мен үйлестіре отырып, БД құрылыстың ең жоғары сапа стандарттарына сай келуін қамтамасыз етеді, жобаның өнімділігі бойынша TERSK-пен мерзімді кеңеседі.
4. Басшылық жиналыстары; БД жобаның қоршаған орта және қоршаған ортаны қорғау көрсеткіштерін қарау, қайталанатын сәйкессіздіктерді талқылау және түзету шараларын анықтау үшін TERSK-тің ЖД және ЕҚЖҚТ менеджерімен мерзімді кездесулер өткізеді және оларға төрағалық етеді. Актастың БД ҚОЖӘБЖ-ны алаңда орындауда немесе мердігерлер мен қосалқы мердігерлердің жұмысын бақылауда нақты рөлі болмаса да, Бас директор - жобаның ҚОЖӘББ көрсеткіштерінің барлық тиісті экологиялық ережелерге сай келуін және барлық мүдделі тараптардың (мысалы, жергілікті тұрғындар мен жұмысшылардың) мүдделерін қорғау үшін әлеуметтік кепілдіктердің болуын қамтамасыз ету үшін несие берушілер алдындағы ең жауапты тұлға болып саналады.

Бас директор осы міндеттерді жартылай немесе толықтай орынбасарына тапсыра алады.

5.2. TERSK рөлдері мен міндеттері

5.2.1 Жоба директоры (ЖД)

Жоба директорының негізгі міндеттер:

1. Жобаны жалпы бақылау: Жобаны жалпы басқару және орындау үшін Бас директор жауапты, жобаның барлық кезеңдерде, бюджет шеңберінде және белгіленген сапа стандарттарына сәйкес аяқталуын қамтамасыз етеді. Жобаны бақылаудың негізгі элементі құрылыстың қолданыстағы ҚОЖӘҚ стандарттарына және барлық басқа тиісті ережелерге сәйкес орындалуын қамтамасыз ету болып табылады. Бұл ретте Бас директор ЕҚЖҚТ менеджерімен және ҚОЖӘ менеджерімен үйлестіре отырып әрекет етеді.
2. Стратегиялық жоспарлау және үйлестіру: Бас директор жобаның стратегиялық жоспарын әзірлеуді басқарады, оны Актас компаниясы белгілеген мақсаттар мен міндеттерге сәйкестендіреді. Бұған үйлесімді және тиімді жұмысты қамтамасыз ету үшін Актас, кеңесшілері, ЕРС мердігері және қосалқы мердігерлермен үйлестіру кіреді.
3. Мүдделі тараптарды басқару: Бас директор институционалдық мүдделі тараптармен және несие берушілермен өзара әрекеттесу үшін ҚОЖӘ менеджерімен бірге қадағалайды және үйлестіреді. Бас директор барлық институционалдық негізгі мүдделі тараптар, несие берушілер, жергілікті билік органдары және қоғамдастық өкілдері үшін негізгі байланысу тұлғасы ретінде әрекет етеді.
4. Қатерлерді басқару: Тәжірибесі мол Бас директор ықтимал қатерлерді анықтайды және оларды алдын ала шешу үшін азайту стратегияларын жүзеге асырады. Бұған несие берушінің

қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау стандарттарына сәйкестігін қамтамасыз ету және жобаның жергілікті тұрғындар мен қоршаған ортаға әсерін азайту үшін қоршаған ортаға және әлеуметке қатерлерді бағалауды қадағалау кіреді.

5. Сапаны қамтамасыз ету: Жобаның тұтастығын сақтау үшін Жоба басшысы барлық құрылыс жұмыстарының ең жоғары сапа стандарттарына сай келуін, сенімді сапаны бақылау рәсімдерін енгізуді және үнемі тексерулер жүргізуді қамтамасыз етеді.
6. Қоршаған орта және әлеуметтік сәйкестік: Жобаның несие берушінің қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау стандарттарына сәйкестігін ескере отырып, Жобаның қоршаған ортаның тұрақтылығы мен әлеуметтік жауапкершілікке ерекше назар аударады. Ол жобаның барлық тиісті экологиялық ережелерге сай келуін және жергілікті тұрғындардың мүдделерін қорғау үшін әлеуметтік кепілдіктердің болуын қамтамасыз ететін ұйымдағы ең жоғары лауазымды тұлға.
7. Топтық басшылық және дамыту: Жобаның басшысы Жоба тобына тәлімгерлік және басшылық етеді, шеберлік мәдениетін және үнемі жетілдіруді қалыптастырады. Ол топ мүшелерінің дағдылары мен мүмкіндіктерін дамыту үшін мол тәжірибесін пайдаланады, Жоба тобының жұмыс көрсеткішінің жоғары деңгейде болуын қамтамасыз етеді.
8. Есеп беру және құжаттама: Жобаның басшысы Ақтасқа жіберілетін толық Жоба есептері мен құжаттамаларын дайындауды бақылайды, Ақтас басшылығына жаңартылған ақпарат жібере отырып, Жобаның барлық іс-шараларының айқын болуын қамтамасыз етеді.

5.2.2 ЕҚЖҚТ менеджері (Жоба директорына есеп береді)

ЕҚЖҚТ менеджері - жобаның күнделікті жұмысын басқаруға жауапты негізгі тұлға. Құрылыс алаңындағы негізгі байланысушы тұлға ретіндегі ЕҚЖҚТ менеджерінің міндеттеріне мыналар кіреді:

1. Жұмыс алаңын басқару: ЕҚЖҚТ менеджері құрылыстың жоба міндеттемелеріне және ҚОЖӨБЖ талаптарына сәйкес жүруін қамтамасыз ете отырып, алаңдағы барлық ҚОЖӨ жұмыстарын бақылайды. Бұған жоба директорымен және жобаның ҚОЖӨ менеджерімен үйлестіре отырып, барлық жоба жұмыстарының несие берушінің ҚОЖӨ стандарттарына және қоршаған орта мен әлеуметтік тұрақтылықты, еңбек және жұмыс жағдайларын, қоғам денсаулығын, қауіпсіздігін және қорғалуын қамтитын басқа да қолданыстағы ережелерге сай келуін қамтамасыз ету кіреді.
2. Үйлестіру және байланыс: ЕҚЖҚТ менеджері ҚОЖӨ мәселелері бойынша үздіксіз байланыс пен ынтымақтастықты қамтамасыз ету үшін түрлі топтармен және олардың басшыларымен, соның ішінде TERSK және EPC-тің ҚОЖӨ қызметкерлерімен жұмысты бақылайды және үйлестіреді. Ол барлық топ мүшелерінің жобаның ҚОЖӨ мақсаттары мен міндеттеріне сай келуін қамтамасыз етеді..
3. Еңбек қорғау және қауіпсіздік техникасы (ЕҚЖҚТ): ЕҚЖҚТ менеджері жұмыс орнындағы барлық қызметкерлердің қауіпсіздігі мен әл-ауқатын бірінші орынға қояды. Ол ЕҚЖҚТ ережелерін қатаң сақтауды қамтамасыз етіп, қауіпсіздік нұсқамаларын өткізеді және апаттар мен жарақаттардың алдын алу үшін барлық қауіпсіздік хаттамаларының сақталуын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, ЕҚЖҚТ менеджері барлық TERSK, EPC және қосалқы мердігерлердің қызметкерлерінің өз және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігіне тиісті түрде қамқорлық жасауын, жұмыс орнының ережелері мен оқытуларын сақтауын, қорғаныс құралдарын дұрыс пайдалануын, қауіптер туралы хабарлауын және қауіпсіз жұмыс ортасын сақтау үшін жұмыс берушілермен бірлесіп жұмыстануын қамтамасыз етеді.

4. Жұмыс барысын бақылау: ҚОЖӨ менеджерінің қолдауымен ЕҚЖҚТ менеджері жобаның жұмыс барысын және ЕҚЖҚТ көрсеткіштерін, кезеңдерді бақылайды және мерзімдердің сақталуын қамтамасыз етеді. Ол жоба басшысы мен басқа да мүдделі тараптар үшін жұмыс барысы туралы есептер дайындайды, жобаның жай-күйі және туындауы мүмкін кез келген мәселелер туралы жаңа ақпарат жібереді.
5. Мәселелерді шешу: ЕҚЖҚТ менеджері кез келген жергілікті ҚОЖӨ мәселелерін немесе жұмыстағы кедергілерді азайту үшін тиімді шешімдерді енгізеді және құрылыстың үздіксіз жалғасуын қамтамасыз етеді.
6. Ресурстарды басқару: ЕҚЖҚТ менеджері ҚОЖӨ қызметкерлерін бөлуді және олардың жұмысын басқарады. Ол ҚОЖӨ қызметкерлерінің тиімді жұмысын және жобаның бюджет шеңберінде болуын қамтамасыз етеді.
7. Құжаттама және есеп беру: ЕҚЖҚТ менеджері күнделікті журналдарды, тексеру есептерін және оқиғалар туралы есептерді қоса, барлық алаңдағы ЕҚЖҚТ көрсеткіштерінің кешенді жазбаларын жүргізіп, Актасқа жібереді. Ол барлық құжаттаманың нақты және жаңартылған болуын қамтамасыз етеді, бұл ақпараттың шынайылығы мен есептілікті жеңілдетеді.

5.2.2.1 ЖД және ЕҚЖҚТ менеджері арасындағы өзара әрекеттесу

Жоба директоры (ЖД) мен ЕҚЖҚТ менеджері арасындағы өзара әрекеттесу жоба құрылысының үздіксіз орындалуы үшін өте маңызды. ЖД стратегиялық бақылау мен басшылықты қамтамасыз етсе, ЕҚЖҚТ менеджері күнделікті ҚОЖӨБЖ-ның алаңда орындалуын басқарады. Олардың рөлдері бір-бірін толықтырып, сәйкессіздіктер мен шатасулардың болмауын қамтамасыз етеді.

Мол тәжірибесі бар ЖД стратегиялық бағытты белгілейді және жоғары деңгейдегі шешімдер қабылдайды және мүдделі тараптармен байланысады. Ол прогресті қарау, кез келген маңызды мәселелерді шешу және стратегиялық пікір білдіру үшін учаскеге мезгіл-мезгіл барады. ЖД жобаның жай-күйі туралы толық және дәл есептер ұсыну үшін ЕҚЖҚТ менеджері не сүйенеді, бұл хабардар шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

ЖД ҚОЖӨБЖ жүзеге асырады немесе ЕРС және қосалқы мердігерлердің жоспарды орындауын қамтамасыз етеді, күнделікті құрылыс жұмыстарын бақылайды және мерзімдер мен сапа стандарттарының сақталуын қамтамасыз етеді. Ол ЖД-мен үнемі байланыста болып, прогресс, қиындықтар және жоспардан кез келген ауытқулар туралы жаңалықтарды хабарлайды. Бұл тұрақты байланыс ЖД-ның толық хабардар болуын және уақтылы басшылық пен қолдау көрсете алуын қамтамасыз етеді.

Басшылық және ЕҚЖҚТ менеджері бірлесіп, стратегиялық ҚОЖӨ көрсеткіштерін бақылауды операциялық тиімділікпен теңестіретін, жобаны сәтті аяқтауға итермелейтін, сапа, қауіпсіздік және тұрақтылықтың жоғары стандарттарын сақтай отырып, біртұтас басшылық тобын құрайды.

5.2.3 Алаңдағы ЕҚЖҚТ менеджері (ЕҚЖҚТ менеджеріне есеп береді)

1. Сапа және қауіпсіздік: Алаңдағы ЕҚЖҚТ менеджері жұмыстардың қауіпсіздіктің ең жоғары стандарттарына сәйкес орындалуын қамтамасыз етеді. Бұған қауіпсіздік хаттамаларын орындау, тексерулер жүргізу және кез келген сәйкессіздік мәселелерін шешу кіреді.
2. ЕҚЖҚТ басқару: құрылыс алаңындағы барлық қызметкерлерді қорғау үшін ЕҚЖҚТ жоспарларының орындалуын қамтамасыз етеді. Бұған қауіпсіз жұмыс ортасын қалыптастыру үшін қатерлерді бағалау, қауіпсіздік жаттығулары және оқыту сессияларын өткізу немесе бақылау кіреді.

3. Оқыту және хабардарлық: Жобаның барлық қызметкерлері үшін ЕҚЖҚТ озық тәжірибелері бойынша үнемі оқыту сессияларын өткізеді. Бұл сессиялар үшін учаске кеңселерінде тиісті түрде жабдықталған сынып бөлмесі пайдаланылады.

4. Қауіпсіздік ережелерін сақтау: Барлық учаскелік іс-шаралардың (техникалық қызмет көрсету, зертхана және т.б.) денсаулық және қауіпсіздік ережелеріне сай келуін қамтамасыз етеді. Бұған қауіпсіздік бойынша оқытулар өткізу және апаттардың алдын алу үшін шеберханаларды, учаскелік қондырғыларды және далалық операцияларды үнемі тексеру кіреді. Апаттардың алдын алу және қауіпсіздік ережелерінің сақталуын қамтамасыз ету үшін қауіпсіздік хаттамаларын орындайды және тұрақты қауіпсіздік тексерулерін жүргізеді.

5. Қауіпсіздік қызметкерлерін қадағалау: Алаңдағы ЕҚЖҚТ менеджері нысанға кіруді бақылау, мониторинг және патрульдеу сияқты барлық қауіпсіздік қызметінің жобаның қауіпсіздік талаптарына сай келуін қамтамасыз ету үшін қауіпсіздік қызметкерлерінің жұмысын бақылайды. Олардың оқытылғанын және қауіпсіздікке қатысты кез келген оқиғаларды бақылауын қамтамасыз етеді.

5.2.4 HR менеджері (Жоба директорына есеп береді ²⁾)

HR менеджері персоналды күнделікті басқаруға, үздіксіз жұмысты қамтамасыз етуге және нысанға тән HR қажеттіліктерін шешуге баса назар аударады. Негізгі міндеттері:

1. Жұмысқа қабылдау: Мүмкіндігінше жергілікті жұмыс күшін жұмыспен қамтуға басымдық береді. Жергілікті жұмысқа алуға басымдық берілгенімен, жобаның әсер ету аймағында немесе одан тыс жерлерде мамандандырылған қызметкерлердің болуы әрдайым мүмкін емес екені мойындалады.
2. Жұмысқа қабылдау және жалдау: ЕРС және басқа да қосалқы мердігерлердің жұмысқа қабылдау процесін бақылайды, барлық жұмысқа алынғандардың өз рөлдері үшін қажетті біліктілік пен тәжірибеге сәйкес келетініне және қолданыстағы ЕҚЖҚТ стандарттары мен ережелеріне сәйкес келетініне көз жеткізеді.
3. Келісімшартты басқару: еңбек шарттарының әкімшілігін бақылайды, барлық шарттар мен талаптардың жергілікті заңдар мен жоба талаптарына сай келуін қамтамасыз етеді.
4. Оқыту және дамыту: алаңдағы қызметкерлерді оқыту және дамыту мүмкіндігін, олардың дағдыларын арттыруды және өз рөлдерін тиімді орындауды қамтамасыз етеді.
5. Тәртіп және талаптарды сақтау: жергілікті ережелер мен компания саясатына сәйкес тәртіптік шаралардың қажет кезде қолданылуын қамтамасыз етеді. Барлық тәртіптік шаралардың әділ, ашық және құжатталған болуын қамтамасыз етеді.
6. Есеп беру: HR аспектілері бойынша Актас Энержи БД-на мерзімді түрде есеп береді.

5.2.5 HR үйлестіруші (HR директорына есеп береді)

1. Еңбек және жұмыс жағдайлары: Мердігердің әділ еңбек тәжірибесін, қауіпсіз жұмыс жағдайларын және кемсітушілікке жол бермеу саясатын сақтауын бақылау арқылы несие берушінің ҚОЖӘҚ стандарттарына және Ұлттық ережелерге сәйкес еңбек стандарттарының сақталуын қамтамасыз етеді. Бұған тікелей және келісімшарт бойынша жұмыс істейтін қызметкерлердің жұмыс істеуі мен қарым-қатынасын бақылау кіреді.
2. Қызметкерлермен қарым-қатынас: алаңдағы қызметкерлермен қарым-қатынасты реттейді, туындаған кез келген мәселелерді немесе шағымдарды шешеді және оң жұмыс ортасын қамтамасыз етеді. Атап айтқанда, HR тобы қызметкерлер үшін шағымдарды қарау механизмін

² The HR Director is not presented here as he/she has no E&S responsibilities.

енгізіп, шағымдарды уақтылы тіркеуді және тиісті жауаптарды анықтауды және олардың орындалуын бақылауды қамтамасыз етеді.

Жергілікті тұрғындарды жұмыспен қамтудың басымдығы:

HR стратегиясының негізгі аспектісі – жобаға жергілікті жұмыс күшін пайдалануға басымдық беру. Бұл тәсіл жергілікті экономиканы қолдайды және қоғамдастықпен қарым-қатынасты нығайтады. Жоба мүмкіндігінше жергілікті тұрғындарды жұмысқа алуға бағытталғанымен, жоба аймағында мамандандырылған кадрлардың жетіспеушілігі болуы мүмкін екендігі мойындалады. Мұндай жағдайларда жобаның сәтті болуын қамтамасыз ету үшін, жоба жергілікті жұмыспен қамтуды білікті жұмысшыларға деген қажеттілікпен теңестіруге тырысады.

5.2.6 ҚОЖӘҚ менеджері (ЕҚЖҚТ менеджеріне есеп береді)

ҚОЖӘ менеджері Жоба алаңында ЕҚЖҚТ және әлеуметтік стандарттарды сақтауды қамтамасыз етуге арналған көп салалы топты басқарады. Негізгі міндеттері:

1. Несие берушінің қоршаған орта және әлеуметтік стандарттарын сақтау: Жоба директорымен және ЕҚЖҚТ менеджерімен үйлестіре отырып, ЕРС, басқа мердігерлер мен қосалқы мердігерлер жүзеге асыратын барлық жоба жұмыстарының қоршаған орта және әлеуметтік тұрақтылықты, еңбек және жұмыс жағдайларын, қоғам денсаулығын, қауіпсіздігін және қорғалуын қамтитын Несие берушінің қолданыстағы қоршаған орта және әлеуметтік стандарттарына сай келуін қамтамасыз етеді.
2. Қоршаған ортаны басқару: ЕРС мердігердің, басқа мердігерлер мен қосалқы мердігерлер қызметкерлерінің ҚОЖӘБЖ орындауын бақылайды. Бұл қоршаған орта параметрлерін бақылауды және тиісті экологиялық ережелер мен стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз етуді қамтиды.
3. Биоәртүрлілікті басқару: жергілікті биоәртүрлілікті, әсіресе құстар мен жарқанаттарды және басқа да сезімтал түрлерді қорғауға ерекше назар аударады. ЕҚЖҚТ менеджер ҚОЖӘҚ менеджерімен, биоәртүрлілік жөніндегі кеңесшімен және жергілікті сарапшылармен бірлесіп, табиғатты қорғау стратегияларының тиімді қолданылуын қамтамасыз етеді, жергілікті жабайы табиғат пен мекендеу ортасына зиян келтірмеуге тырысады.
4. Әлеуметтік әсерді басқаруды қадағалау: жергілікті тұрғындарға, малшыларға және жеке тұрғындарға ерекше назар аудара отырып, әлеуметтік әсерді басқару шараларының жүзеге асырылуын бақылайды. Қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі менеджер қоғамдастық көшбасшыларымен байланысады және құрылыс жұмыстарының кез келген жағымсыз әсерлерін азайту шараларының жүзеге асырылуын қамтамасыз етеді. Ол үшін Қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі менеджер Қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі топтың құрамына кіретін әлеуметтік мамандармен және қоғаммен байланыс жөніндегі қызметкерлермен бірлесіп жұмыс істейді және олардың қызметін бақылайды.
5. Қоғаммен байланыс: Мүдделі тараптармен байланыс жоспарына сәйкес жергілікті тұрғындармен олардың мәселелерін шешу және жобаға қатысуын қамтамасыз ету үшін үздіксіз диалог жүргізуге ықпал етеді. Бұған қоғамдастық кездесулерін ұйымдастыру және әлеуметтік қызметкерлермен бірлесіп жобаның барысы туралы жаңалықтарды ұсыну; және ЕҚЖҚТ менеджерінің қолдауымен жобаны іске асыруға қоғамдастықтың пікірлерін енгізу кіреді.
6. Оқыту және хабардарлық: Жобаның барлық қызметкерлері үшін қоршаған ортаны қорғау және қоршаған ортаны қорғау аспектілері мен озық тәжірибелер бойынша тұрақты оқыту сессияларын жоспарлау және бақылау. Бұған қоршаған орта мен биоәртүрлілікті сақтаудың маңыздылығы және жобаның әлеуметтік аспектілері туралы хабардарлықты арттыру кіреді. Бұл сессиялар үшін учаске кеңселерінде тиісті жабдықталған сынып пайдаланылады.

7. Бақылау және есеп беру: Денсаулық сақтау, қауіпсіздік және қоршаған ортаны қорғау көрсеткіштерін үнемі бақылап отырады, олардың құжатталғанын қамтамасыз етеді. Бұған PD, ЕҚЖТ менеджері, несие берушілер және басқа да мүдделі тараптар үшін толық есептер дайындау, ашықтық пен есептілікті қамтамасыз ету кіреді.
8. Апатты жағдайларға жауап беруді жоспарлау: Қоршаған ортаға тәгілулер немесе қауіпсіздік апаттары сияқты ықтимал оқиғаларды жою үшін апатты жағдайларға жауап беру жоспарларының жүргізілуін қамтамасыз ету. Бұған жылдам және тиімді жауап беруді қамтамасыз ету үшін жергілікті билік органдары және апатты жағдайлар қызметтерімен үйлестіру кіреді.

5.2.7 ҚОЖӘҚ менеджерінің орынбасары (ҚОЖӘҚ менеджеріне есеп береді)

1. Несие берушінің ҚОЖӘҚ стандарттарына сәйкестігі: Жоба ауқымына кіретін барлық әлеуметтік және Жер алуға қатысты іс-шаралардың, әсіресе Жер алу және мәжбүрлі қоныс аудару, қоғамдастықтың денсаулығы мен қауіпсіздігі және мәдени мұра мәселелеріне қатысты іс-шаралардың Несие берушінің қолданыстағы қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау стандарттарына сай келуін қамтамасыз етеді. Орынбасар барлық тиісті басқару жоспарларының орындалуын қадағалауды, жобаның бас директоры мен ЕҚЖТ менеджерінің есеп беруін және қажет кезде тиісті мүдделі тараптармен үйлестіруді қамтамасыз етеді.
2. Жерді алуды басқару: Ұлттық ережелердің, PS5 және PR5 талаптарының сақталуын қамтамасыз ете отырып, жер алудың ашық және әділ процестерін енгізу. Бұл жер мен мүліктер үшін өтемақы тетіктерін, қоныс аударуды жоспарлауды және жерге қатысты дауларды әділ шешуді бақылауды қамтиды.
3. Мәдени мұраны сақтау: TERSK келісімшарт бойынша сыртқы мамандардың қолдауымен орынбасар тиісті басқару жоспарларын және азайту шараларын енгізу арқылы мәдени мұраның сақталуын қамтамасыз етеді. Жергілікті билік органдарымен PS8 және PR8 сәйкес ӘА-дағы мәдени мұра нысандарын анықтау, құжаттау және қорғау үшін бірлесіп жұмыс істейді. Мәдени мұраны сақтаудың жобаны жоспарлауға енгізілгенін және зардап шеккен тұрғындармен кеңесуді қамтитынын қамтамасыз етеді.
4. Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу: Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспарын (МТӨӘЖ) енгізу арқылы мүдделі тараптармен мағыналы өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді. Бұған ҚБМ қолдауымен зардап шеккен тұрғындармен, осал топтармен және байырғы халықтармен олардың пікірлері/мазасыздықтары жобалық іс-шараларға енгізілуін қамтамасыз ету үшін консультациялар жүргізу кіреді.
5. Шағымдарды қарау механизмін енгізу: зардап шеккен тұрғындар үшін шағымдарды қарау механизмінің жұмысын басқарады. Оның қолжетімділігін, ашықтығын және жауапты болуын қамтамасыз етеді, әйелдер мен байырғы халықтарды қоса алғанда, осал топтардың шағымдарын қарауға арналған арнайы ережелер бар.
6. Қоғамдық денсаулық сақтау, қауіпсіздік және қорғаныс: Қоғамдық денсаулықты, қауіпсіздікті және қорғанысты жобаға байланысты қатерлерден қорғау шараларының орындалуын бақылайды. Құрылыс жұмыстарынан туындайтын шу, шаң және жол қозғалысы қауіпсіздігі мәселелері сияқты әсерлерді азайту үшін алаңдағы ЕҚЖТ менеджерімен тығыз жұмыс істейді.
7. Оқыту және хабардарлық: Қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі менеджерге жоспарлауда қолдау көрсетеді және жобаның барлық қызметкерлері үшін әлеуметтік қорғаныс шаралары, мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу және мәдени сезімталдық бойынша үнемі оқыту сабақтарын өткізеді. Жергілікті тұрғындар мен жұмысшылар арасында жобаның әлеуметтік аспектілері туралы хабардарлықты арттыру үшін арнайы ресурстарды пайдаланады.
8. Бақылау және есеп беру: Әлеуметтік шаралардың тиімділігін үнемі бақылайды және Қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік менеджер, ЕҚЖТ менеджері және тиісті мүдделі тараптар үшін толық есептер дайындайды. Бұл жобаның әлеуметтік басқаруындағы ашықтық пен есеп берушілікті қамтамасыз етеді және тікелей жұмысшылар мен ЕРС, мердігерлер мен қосалқы

мердігерлер жұмыс істейтін жұмысшылар үшін жақсартуларды алу үшін еңбек және жұмыс жағдайлары туралы кездейсоқ бақылаулар туралы жергілікті HR тобына есеп беруді қамтиды.

9. ҮЕҰ-мен ынтымақтастық: Гендерлік инклюзияны, осал топтар және байырғы халықтардың мәселелерін шешу үшін жергілікті ҮЕҰ-мен жұмыс істейді. Жобаның әлеуметтік тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін олардың пікірлерін бейімделген араласуларға және сыртқы шағымдар механизміне біріктіреді.

5.2.8 Инженер-эколог (ҚОЖӘҚ менеджеріне есеп береді)

1. Несие берушінің қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау стандарттарына сәйкестігі: Қоршаған ортаның физикалық компоненттеріне қатысты барлық іс-шаралардың PR3, PS3, ресурстарды тиімді пайдалану және ластанудың алдын алу бойынша басқа да тиісті несие берушілердің стандарттарына және басқа да тиісті стандарттарға сай жүргізілуін қамтамасыз етеді.
2. Қалдықтарды басқару: Қалдықтарды басқару стратегияларының енгізілуін бақылайды, жергілікті ережелер мен халықаралық озық тәжірибелерге сәйкес қалдықтарды тиісті түрде бөлуді, жинауды, өңдеуді және жоюды қамтамасыз етеді. Қалдықтардың пайда болуын азайту және қайта өңдеу мен қайта пайдалануды ілгерілету стратегияларын анықтау үшін мердігерлермен және қосалқы мердігерлермен бірлесіп жұмыс істейді.
3. Ағынды суларды басқару: ағынды суларды тазарту және жоюды қоса алғанда, ағынды суларды басқаруды жүзеге асыруды бақылайды. Ағынды сулардың төгінділерінің қолданыстағы экологиялық стандарттарға сай келуін және қоршаған ортаға әсерді азайтуды қамтамасыз етеді.
4. Су және энергия көздерін басқару: Жобаның өмірлік циклі бойы су және энергетикалық ресурстарды тұрақты пайдалануды бақылайды. Инженер-эколог ресурстарды тиімді пайдалануды оңтайландыру және қоршаған ортаға әсерді азайту үшін табиғатты қорғау стратегияларын әзірлейді және пайдалануды бақылайды.
5. Топырақты басқару: тоттану, ластанудың және деградацияның алдын алу үшін топырақты басқару шараларының орындалуын қамтамасыз етеді. Бұзылған жер учаскелерін қалпына келтіруді қамтамасыз етеді және жерді пайдаланудың тұрақты тәжірибелерін насихаттайды.
6. Ауа сапасын басқару: құрылыс жабдықтарынан шығатын шығарындылар мен шаңның пайда болуын қоса алғанда, жобалық қызметтің ауа сапасына әсерін бақылайды және азайтады. Ауа сапасы стандарттарының сақталуын қамтамасыз ету және жұмысшылар мен жергілікті тұрғындардың денсаулығын қорғау шараларын жүзеге асырады.
7. Шуды басқару: Жергілікті тұрғындар мен жабайы табиғатқа кедергілерді азайту үшін шуды бақылаудың енгізілуін бақылайды. Жоба алаңдарында рұқсат етілген шу деңгейлерінің сақталуын қамтамасыз етеді және шудың тұрақты мониторингін жүргізеді.
8. Климаттың өзгеруін азайту: жобаны жоспарлау мен орындауға климаттың өзгеруіне бейімделу және оны азайту шараларының енгізілуін қамтамасыз етеді. Парниктік газдар шығарындыларын азайтатын және климаттық қатерлерге төзімділікті арттыратын тәжірибелерді насихаттайды.
9. Оқыту және хабардарлық: ҚОЖӘҚ менеджерге жоспарлауда қолдау көрсетеді және қалдықтарды басқаруға, ресурстарды үнемдеуге және ластанудың алдын алуға бағытталған қоршаған ортаны қорғаудың ең жақсы тәжірибелері бойынша жоба қызметкерлері үшін үнемі оқыту сабақтарын өткізеді. Инженер-эколог тиімді білім беруді қамтамасыз ету үшін арнайы ресурстарды пайдаланады.
10. Бақылау және есеп беру: Физикалық компоненттерге қатысты басқару жоспарларының орындалуын үнемі бақылайды. Инженер-эколог сонымен қатар Қоршаған орта және әлеуметтік менеджер, ЕҚЖҚТ жөніндегі менеджер және тиісті мүдделі тараптар үшін толық есептер дайындайды, бұл ашықтық пен есептілікті қамтамасыз етеді.
11. Тұрғындардың денсаулығы және қауіпсіздігі: ауаның ластануы, шу және судың ластануы сияқты физикалық компоненттермен байланысты қоғамдық денсаулық және қауіпсіздік аспектілерін

басқаруды бақылау үшін қоғаммен байланыс жөніндегі маманмен және қоршаған орта және әлеуметтік мәселелер жөніндегі менеджердің орынбасарымен бірлесіп жұмыс істейді. Жергілікті тұрғындармен мәселелерді шешу және басқару шаралары туралы жаңартулар ұсыну үшін бірлесіп жұмыс істейді.

5.2.9 Биоәртүрлілік жөніндегі кеңесші (ҚОЖӘҚ менеджеріне есеп береді)

4. Биоәртүрлілікті басқару: Биоәртүрлілікті басқару жоспарларында көрсетілген барлық жеңілдету шараларының орындалуын қамтамасыз етеді. Бас маманның немесе ЕҚЖҚТ менеджерінің өтініші бойынша маман биоәртүрлілікті басқаруға қатысты мәселелерді талқылау үшін тиісті органдармен және мүдделі тараптармен тікелей үйлестіре және байланыса алады немесе Бас маман мен ЕҚЖҚТ менеджеріне бұл тұрғыда қолдау көрсете алады.
5. Биоәртүрлілікті бақылау: Биоәртүрлілікті сақтауды және тірі табиғи ресурстарды тұрақты басқаруды қамтитын PS6 және PR6 сәйкес биоәртүрлілік шаралары мен мониторингінің жүзеге асырылуын қамтамасыз етеді. Кеңесші жергілікті биоәртүрлілікті, әсіресе құстарды, жарқанаттарды және басқа да сезімтал түрлерді қорғауға ерекше назар аударады және тірі табиғи ресурстарды тұрақты басқаруды насихаттайды. Биоәртүрлілік бойынша кеңесші қоршаған ортаны қорғау және қоршаған ортаны қорғау менеджерімен және ҚТ менеджерімен бірлесіп, табиғатты қорғау стратегияларының тиімді қолданылуын, тіршілік ету ортасына, жергілікті жабайы табиғатқа және тірі табиғи ресурстарға зиян келтірмеуді қамтамасыз етті. Биоәртүрлілік бойынша маман биоәртүрліліктің өте нақты тақырыптары бойынша қолдау алу үшін орнитолог сияқты кейбір нақты сыртқы кеңесшілерге сүйенеді.
6. Оқыту және хабардарлық: ҚОЖӘҚ менеджерге денсаулық, қауіпсіздік және қоршаған ортаны қорғау саласындағы озық тәжірибелер бойынша жоспарлауда қолдау көрсетеді және үнемі оқыту сабақтарын өткізеді. Бұл сабақтар үшін алаң кеңселерінде тиісті түрде жабдықталған сынып бөлмесі пайдаланылады. Бұған биоәртүрлілікті насихаттау мен сақтаудың маңыздылығы туралы хабардарлықты арттыру кіреді.
7. Биоәртүрлілік туралы есеп беру: ҚОЖӘҚ менеджеріне ҚОЖӘҚ мемлекеттік стандарт талаптарынан ауытқулар немесе оларды сақтамау жойылғанын және түзету шаралары енгізілгенін көрсету үшін жұмыс нәтижелері туралы есеп береді, бұл құрылыс жұмыстары кезінде тиісті жеңілдету шараларының тиісті түрде қарастырылып, енгізіліп және бақыланып жатқанын дәлелдейді.

5.2.10 Қоғаммен байланыс маманы (ҚБМ) және көмекшілер (ҚОЖӘҚ менеджерінің орынбасарына есеп береді)

1. Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу және коммуникация: ҚБМ жоба тобы мен жергілікті тұрғындар арасындағы негізгі байланысушы тұлға болып табылады. Олардың міндеттеріне қоғамдастықтарды жобаның мақсаттары, іс-шаралары және мерзімі туралы хабардар ету, қоғамдастық мүшелерінен пікірлер, мәселелер мен ұсыныстар жинау және оларды жобаны басқару тобына жолдау кіреді. ҚБМ сонымен қатар ашық және тиімді коммуникацияны қамтамасыз ету үшін қоғамдастық кездесулерін, ақпараттық-түсіндіру сессияларын және консультацияларды ұйымдастырады және жүргізеді.
2. Даулардарды шешу: ҚБМ Жоба мен жергілікті тұрғындар арасында туындайтын даулардарды немесе шағымдарды қарастырады және медиация жасайды. Олар барлық шағымдардың уақтылы, әділ және мәдени тұрғыдан сезімтал түрде қаралуын қамтамасыз етеді, бұл мүдделі тараптар арасындағы үйлесімді қарым-қатынасқа ықпал етеді.
3. Әлеуметтік әсерді бақылау: ҚБМ Жобаның жергілікті тұрғындарға әлеуметтік әсерін бақылайды, әлеуметтік кепілдіктер мен жеңілдету шараларының сақталуын қамтамасыз етеді. ҚБМ тиісті шаралар қабылдау үшін Жобаны басқару тобына кез келген жағымсыз әсерлер немесе қиындықтар туралы үнемі есеп береді.

4. Жұмыспен қамтуды қолдау және жергілікті қатысу: ҚБМ жергілікті жұмыс күшін тартуға ықпал етеді, жалдау процесінің әділ және инклюзивті болуын қамтамасыз етеді, әсіресе әйелдер мен осал топтар үшін. Олар жергілікті тұрғындардың жоба қызметіне қатысуын, мысалы, қосалқы мердігерлік мүмкіндіктерін, қоршаған тұрғындар үшін жобадан әділ пайда алуды қамтамасыз етуді ынталандырады.
5. Жоба қызметін қолдау: ҚБМ жоба қызметіне қажетті рұқсаттарды немесе қауымдастық көшбасшылары мен мүдделі тараптардан қолжетімділікті алуға көмектеседі. Жоба тобымен құрылыс пен пайдалануға мәдени тұрғыдан сезімтал тәсілдерді анықтау және енгізу үшін тығыз жұмыс істейді, жоба қызметін жергілікті дәстүрлер мен тәжірибелермен біркелкі интеграциялауды қамтамасыз етеді.

5.2.10.1 Топ мүшелері арасындағы өзара әрекеттесу және үйлестіру

Инженер-эколог, ҚОЖӘҚ жөніндегі орынбасары, алаңдағы ҚОЖӘҚ менеджері және биоәртүрлілік жөніндегі кеңесші, ал екінші жағынан ҚОЖӘҚ менеджері және ҚОЖӘ менеджері арасындағы үйлестіру қолданыстағы стандарттарға сәйкестікті және ЕҚЖҚТ менеджментінің тиімді енгізілуін қамтамасыз ету үшін өте маңызды. Бұрынғы топ құрылыс жұмыстарын және құрылыс алаңындағы жұмыстардың орындалуын бақылап, олардың қолданыстағы ҚОЖӘБЖ мен қауіпсіздік стандарттарына сәйкес орындалуын қамтамасыз етсе де, олар пайдалану тәжірибелерін жобаның тұрақтылығы, қауіпсіздігі және сәйкестік мақсаттарымен үйлестіру үшін ҚОЖӘ және қоршаған ортаны қорғау және қауіпсіздік жөніндегі менеджерлермен үнемі байланыста болады. Инженер-эколог, алаңдағы ҚОЖӘҚ менеджерінің орынбасары, алаңдағы ҚОЖӘҚ менеджері және биоәртүрлілік жөніндегі кеңесші кез келген ҚОЖӘ немесе ҚОЖӘҚ-на қатысты оқиғаларды, қатерлерді немесе сәйкессіздіктерді ҚОЖӘ менеджеріне жедел хабарлауы керек. Олар сондай-ақ түзету шараларын енгізуге ықпал етеді және жұмысшылар арасында ҚОЖӘ мен ҚОЖӘҚ мәселелері бойынша хабардарлықты арттыруға қолдау көрсетеді.

5.2.11 Оқыту, хабардарлық және құзыреттілік

5.2.11.1 Құрылыс кезеңі

TERSK тағайындалған кезде барлық қызметкерлеріне және басшыларына, сондай-ақ мердігерлер мен қосалқы мердігерлердің қызметкерлеріне жалпы ҚОЖӘБЖ бойынша оқыту жүргізеді, бұл келесілерді қамтамасыз етеді:

- Қызметкерлер ҚОЖӘБЖ және ондағы талаптарды орындаудың маңыздылығын және бұл талаптарды орындамау қоршаған ортаға, тұрғындарға және жоба қызметкерлеріне айтарлықтай әсер етуі мүмкін екенін біледі.
- Жобаның ӘА көрсеткіштеріне тікелей жауапты ұйымдық құрылымдағы қызметкерлер өз жұмыстарын орындау үшін қажетті білімге, дағдыларға және тәжірибеге ие, соның ішінде қолданыстағы заңдар, ережелер, ХҚҚ өнімділік стандарттары мен нұсқаулықтары, ЕҚДБ ӘА талаптары және ӘҚ IV туралы білімі бар.
- Қызметкерлер ҚОЖӘБЖ бойынша талап етілетін нақты шаралар мен әрекеттерді және мұндай әрекеттерді құзыретті және тиімді түрде орындау әдістерін жүзеге асыру үшін білімге, дағдыларға және тәжірибеге ие.

Нақтырақ айтқанда, барлық құрылыс қызметкерлері (қосалқы мердігерлерді қоса алғанда) жобамен байланысты ҚОЖӘҚ қатерлерін, ҚОЖӘҚ сәйкестігіне, еңбек құқықтары мен еңбек жағдайларына, соның ішінде шағым беру механизміне және оларды іс жүзінде іске асыруға қойылатын ұлттық және несие

берушілердің талаптарын жалпы түсіну үшін ҚОЖӘҚ туралы жалпы хабардарлық бойынша ішкі оқыту курсынан өтуі тиіс.

TERSK оқытуды өткізу және оқытудың тиімділігін қамтамасыз ету кезінде ескеретін негізгі аспектілер:

- Оқыту тақырыптары техникалық тақырыптарды (мысалы, ЖҚҚ пайдалану, қалдықтар мен химиялық заттарды басқару, жабдықтарды қауіпсіз пайдалану, жолдардағы қауіпсіздік, ЕҚҚ және т.б.) қамтиды, ұлттық стандарттар мен тәжірибелерден ерекшеленетін ҚОЖӘҚБЖ процедуралары мен денсаулық пен қауіпсіздік талаптарына баса назар аудару;
- Басқа жобалардан алынған практикалық мысалдарды, кейс-стадилерді және сабақтарды, қауіпсіздік плакаттарын, құралдар жинағындағы әңгімелерді және басқа қауіпсіздік құралдарын/бағдарламаларын және т.б. пайдалану;
- Қызметкерлердің мінез-құлық кодексі, гендерлік зорлық-зомбылық пен қудалау, шағым беру механизмін пайдалану, тұрғындармен өзара әрекеттесу, оқиғалар туралы хабарлау және т.б. сияқты тақырыптарды қамту;
- Оқытушыны оқыт тәсілін қолдану (мысалы, ЕҚЖҚТ менеджері әртүрлі құрылыс алаңдарындағы қызметкерлерді оқытатын ЕҚЖҚТ супервайзерлерін оқытады);
- Барлық қызметкерлердің қатысуын және өткізілген оқытудың тиімділігін бақылау үшін оқытуды бағалау парақтарын жүргізу; және
- Жоба міндеттері өзгерген кезде немесе жұмысшылар басқа тапсырмаларға ауыстырылған кезде жаңарту тренингтерін өткізу.
- TERSK курс мазмұнын, қатысушыларды және курсты бағалауды бақылайды. Курсты бағалау және қатысу парақтарын қоса алғанда, барлық жазбалар ЕҚЖҚТ менеджерінде сақталады және статистиканы құру үшін пайдаланылады және аудит бағдарламасының бөлігі ретінде жүргізілген кез келген аудит кезінде қолжетімді болады.

Жалпы оқытудан басқа, салауатты өмір салтының әрбір жеке басқару жоспарының бөлігіне тақырыптық оқыту талаптары енгізілген. Мердігерлер TERSK арқылы оларға жеткізілетін оқыту талаптарын орындауы керек. TERSK мердігерлер мен қосалқы мердігерлердің өз қызметкерлері үшін оқыту бағдарламаларын әзірлеуін қамтамасыз етеді. Бағдарламаларда тақырыптық оқыту қажеттіліктері, оқытуды жоспарлау және оқытуды орындау анықталады; олар жаңартылған ҚОЖӘҚҚ оқыту бағдарламасын әзірлеу және қолдау бойынша нақты нұсқауларды қамтиды. Оқыту бағдарламаларына жеке қызметкерлердің жауапкершілігі мен қатысуы ретінде бірнеше деңгейдегі құзыреттілік пен оқыту кіреді. TERSK оқыту бағдарламаларының жеткілікті екенін, барлық тиісті қызметкерлердің оқытылғанын және жеткілікті деңгейдегі құзыреттілікке қол жеткізілгенін бақылау үшін оқыту бағдарламаларын бекітеді.

Мердігерлер әлі толық анықталмағандықтан, қазіргі уақытта оқу бағдарламаларының мазмұны туралы ақпарат шектеулі. Салауатты өмір салты оқу бағдарламаларына және олардың мазмұнына бастапқы көзқарасты қамтамасыз ететін оқыту және хабардарлық рәсімдерін қамтиды, оларды мердігерлер мен қосалқы мердігерлер жұмыс көлеміне қарай одан әрі түсіндіреді және TERSK бекітеді.

Құрылыс кезеңіне арналған қоршаған орта және әлеуметтік оқыту бағдарламалары жоба құрылысы басталғанға дейін аяқталады және құрылыс кезеңдері өзгерген сайын (алаңды тазарту, қазу және іргетас жұмыстары, биіктіктегі жұмыстар және құрылыс қаңқалары, дәнекерлеу және т.б.) олардың жоба

талаптарына және халықаралық озық тәжірибеге сәйкес келетініне көз жеткізу үшін мерзімді түрде қайта қаралады, сәйкесінше жаңартулар енгізіледі.

5.2.11.2 Пайдалану кезеңі

Пайдалану кезеңіне арналған оқыту шаралары әлі қолжетімді емес. Актас құрылыс кезеңінің соңында оларды уақытында анықтайды.

5.3. EPC мердігері және басқа да қосалқы мердігерлер

1. Актас және TERSK компаниялары жеткізген саясат пен рәсімдерді, сондай-ақ халықаралық нұсқаулар мен қағидаттарды ұстану.
2. Барлық жобалық операциялардың белгіленген басқару жоспарларына сәйкес келетініне көз жеткізіңіз, бұл тікелей енгізу немесе олардың стандарттарын қамтитын ұйымға тән жоспарларды әзірлеу арқылы жүзеге асырылады.
3. TERSK-тен алынған ҚОЖӘБЖ енгізілуін немесе ҚОЖӘБЖ-тардың TERSK-тің ҚОЖӘБЖ-ларына сәйкес әзірленуін қамтамасыз ету.
4. Тиісті адами және материалдық ресурстардың бар екеніне көз жеткізу және басқару жоспарларында көрсетілген міндеттердің орындалуын бақылау және бақылау үшін тиісті қызметкерлерді тағайындау.
5. Басқару жоспарларының ережелеріне сәйкес нақты тапсырмаларды орындайтын мамандандырылған қосалқы мердігерлердің қажеттілігін анықтау.
6. Қолданылатын халықаралық қоршаған орта және әлеуметтік талаптардың қосалқы мердігерлермен және жеткізушілермен жасалған келісімшарттарға шарттар ретінде енгізілгеніне көз жеткізу.
7. Басқару жоспарларының орындалуын бақылау үшін сыртқы және ішкі аудиттерді үйлестіру және жүргізу.
8. Басқару жоспарларында көрсетілген сәйкессіздіктердің мүмкіндігінше тезірек қарастырылып, шешілуін қамтамасыз ету.
9. Әрбір басқару жоспарын толық іске асыру үшін оқытуларды жоспарлауды, дайындауды және өткізуді қамтамасыз ету.
10. Құрылыс алаңында басқару жоспарларының ережелерінің орындалуын бақылау және ақырында орындау үшін құрылыс алаңына үнемі аудит жасау.
11. Әрбір нақты Басқару жоспарын іске асыруға қатысты барлық қосалқы мердігерлердің қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау жұмыстарының көрсеткіштерін тексеру.
12. Құрылыс алаңында аудиттер мен тексерулер бағдарламасын жүргізу;
13. Келісімшарттық келісімдердің, жоба стандарттары мен талаптарының сақталуын тексеру.
14. Барлық жұмысшылардың Басқару жоспарларын іске асыру үшін қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау бойынша тренингтерге қатысуын қамтамасыз ету.
15. Бақылау есептерін ай сайын немесе басқа келісілген аралықтарда TERSK-ке ұсыну.

6.0 МҮДДЕЛІ ТАРАПТАРМЕН ӘРЕКЕТТЕСУ

6.1 Бұрынғы өзара әрекеттесу және ақпарат беру шаралары

Актас ҚОЖӘБ процесінің басынан бастап жобаның мүдделі тараптарымен байланыс орнатты. Орындалған және жоспарланған мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл іс-шаралары туралы толық ақпарат МТӨӘЖ-да берілген, оған Актас компаниясы бұрыннан іске асырған немесе болашақта TERSK компаниясы жүзеге асыру үшін жоспарлаған мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл іс-шаралары кіреді.

Актас жүргізген нақты шаралар:

- 2023 жылдың қаңтары мен қарашасы аралығындағы қамту жоспарын әзірлеу кезіндегі консультациялық кездесулер. Астана мен Мирный қалаларындағы институционалдық мүдделі тараптар мен жергілікті тұрғындардың өкілдері қатысты. Бұл іс-шаралар мүдделі тараптарды жоба туралы хабардар етуге, учаскелер мен оның айналасы туралы ақпарат алуға, ықтимал әсерлерді анықтауға және жобаға қатысты мүдделі тараптардың күтулері мен алаңдаушылықтарын жинауға бағытталған.
- 2024 жылдың ақпаны мен 2025 жылдың қаңтары аралығында толық ҚӨӨБ әзірлеу барысында қосымша консультациялар өткізілді. Оларға ресми және бейресми кездесулерді, сауалнамаларды және ресми және бейресми сұхбаттарды қоса алғанда, барлығы он жеті кездесу кірді. Бұл өзара әрекеттесу кезеңінің негізгі мақсаты әлеуметтік-экономикалық базалық деректер жинау болды; ол сондай-ақ мүдделі тараптармен өзара әрекеттесуді қамтиды және мүдделі тараптарға ұсынылған жоба бойынша кері байланыс беруге немесе кез келген сұрақтар қоюға мүмкіндік берді. Бұл кезеңдегі мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу ұлттық және жергілікті деңгейдегі негізгі үкіметтік мүдделі тараптармен, қауымдастыққа негізделген ұйымдармен және жергілікті қауымдастық мүшелерімен кездесулерді қамтыды.

6.2 Мүдделі тараптармен әрекеттесу жоспары және келешек әрекеттесулер

Қолданыстағы ҚОЖӨҚ стандарттары әлеуметтік қатерлерді болдырмау және азайту, сондай-ақ жобаның ұзақ мерзімді әлеуметтік лицензиясы бар және оны сақтауын қамтамасыз ету үшін мүдделі тараптармен тиімді өзара әрекеттесуді жобалауды және енгізуді талап етеді. Актас халықаралық стандарттарға, сондай-ақ ұлттық заңнама талаптарына сәйкес МТӨӨЖ дайындады. МТӨӨЖ-дың бірінші редакциясы ҚОЖӨБ-ның қамту кезеңінде дайындалды және 2024 жылдың маусым айында аяқталды. Осы уақытта МТӨӨЖ жаңа өзара әрекеттесу іс-шараларын және олардың нәтижелерін ескере отырып қайта қаралды; жаңартылған нұсқасы 2025 жылдың сәуірінде толық ҚОЖӨБ есебінің бірінші нұсқасымен бірге ұсынылды. Несие берушінің ҚОЖӨБ есебін қарауы және шығаруынан кейін 2025 жылдың маусым айында МТӨӨЖ-дың тағы бір редакциясы аяқталды.

МТӨӨЖ жобасында мүдделі тараптармен берік және сындарлы қарым-қатынастарды дамыту мен қолдауда, сондай-ақ олардың жобаға қатысты алаңдаушылықтарын шешуде TERSK-ке қолдау көрсету үшін мүдделі тараптармен өзара әрекеттесудің жүйелі тәсілі көрсетілген. МТӨӨЖ жобаны іске асыру құрылыс кезеңі аяқталғанға дейін TERSK-тің жауапкершілігінде болады. МТӨӨЖ жоба пайдалану кезеңін ескере отырып, уақытында жаңартылып отырады.

Құрылыс кезеңінің МТӨӨЖ-ның құрамы:

- Жоба әсер еткен тұрғындарға тиісті ақпарат беру туралы ережелер:
- Жобаның мақсаты, сипаты және ауқымы.
- Жобаның ұсынылған іс-шараларының ұзақтығы.
- Мұндай тұрғындарға кез келген қауіп және ықтимал әсерлер және тиісті жеңілдету шаралары.
- Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесудің көзделген процесі.
- Шағымдану механизмі.

- Жоба әсер етуі мүмкін тұрғындар, олардың шешім қабылдау процесі және әлеуметтік жағынан осал немесе әлсіз топтардың қажеттіліктері үшін мәдени тұрғыдан қолайлы мүдделі тараптармен кеңесу және қатысу процесіне арналған ережелер.
- Мүдделі тараптармен кеңесу және қатысудан алынған кері байланыс (оларға тікелей әсер етуі мүмкін мәселелер бойынша әлеуетті әсер етуі мүмкін тұрғындардың пікірлерін қоса алғанда) Актас шешім қабылдау процесіне қалай енгізілетінін және әсерді азайту шараларын жақсарту үшін қалай пайдаланылатынын құжаттайды.
- Жоба әсер еткен тұрғындарға үнемі қауіп төндіруі немесе оларға әсер етуі мүмкін мәселелер бойынша және кеңес беру процесі немесе шағым беру механизмі олардың нақты мәселелері ретінде анықтаған мәселелер бойынша ЭӨМЖ енгізудегі ілгерілеуді сипаттайтын мерзімді есептер ұсыну.
- Барлық TERSK-тің ішкі қызметкерлері үшін ішкі шағым беру механизмі.
- Сыртқы шағым беру механизмі, бұл жобаның қоршаған орта және әлеуметтік көрсеткіштеріне қатысты зардап шеккен тұрғындардың алаңдаушылықтары мен шағымдарын қабылдау, тіркеу және шешуге ықпал ету үшін негізді қамтамасыз ететін рәсім.

МТӨӨЖ қолданыстағы құжат болып саналады және жоба құрылысының барлық кезеңдерінде және кейінірек пайдалану кезінде TERSK тарапынан үнемі бақыланып, қаралып және жаңартылып отырады. Бұл мыналарды қамтамасыз етеді:

- Жобаның әрбір кезеңінде мақсатқа сай болып қалуын.
- Мүдделі тараптармен кеңесу іс-шараларының нәтижелерін қарастырады.
- Мүдделі тараптардан келіп түскен шағымдарды қарастырады.
Мердігерлер мен қосалқы мердігерлер өздерінің МТӨӨЖ жобасын әзірлеуге міндетті емес, себебі бұл қызмет Актас компаниясының жауапкершілігінде; дегенмен, олар TERSK компаниясымен «қажет кезде» ынтымақтастықта болуы керек:
- Мүдделі тараптардың сұраныстарына жауап беру үшін қажетті ақпаратты ұсыну.
- Мүдделі тараптардың шағымдарын шешу үшін қажетті қолдау көрсету.

Болашақ мүдделі тараптармен өзара іс-қимылға қатысты TERSK келесі міндеттерді орындайды:

- Жергілікті қауымдастыққа веб-сайт, жергілікті бұқаралық ақпарат құралдары, ақпараттық тақталар, жергілікті тұрғындармен қоғамдық кездесулер және өкіл мүдделі тараптармен жеке кездесулер арқылы жұмыс кестесі мен көлемі туралы ақпарат беру.
- Тиісті ЭМЖ құжаттамасын қазақ және ағылшын тілдерінде жариялау.
- Мүдделі тараптардың алаңдаушылығын жинау және құрылыс келісімшарттарына жергілікті әлеуметтік әсерлерді азайту және қажет кезде мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл іс-шараларында ынтымақтастық жасау шараларын енгізу.
- Веб-сайтта және ақпараттық тақталарда пікірлер мен шағымдарды ұсыну механизмін жариялау.

6.3 Ішкі шағымдану механизмі

TERSK мердігерлер мен олардың қосалқы мердігерлерін қоса алғанда, барлық жоба қызметкерлері үшін еңбек және еңбек жағдайлары бойынша қолданыстағы талаптарға сәйкес жұмыс орнындағы мәселелерді көтеру үшін тиімді және оңай қолжетімді шағымдарды қарау механизмін енгізеді.

TERSK әлеуметтік мәселелерді құрылымдалған шағым беру процесі арқылы белсенді түрде бақылайды, мақсаты - уақтылы шешілмеген жағдайда ушығып кетуі мүмкін әлеуметтік мәселелерді болдырмау/жеңілдету. Сонымен қатар, TERSK тікелей және жанама түрде жұмыс істейтін барлық жұмысшылардың шағымдарды беру арналары туралы хабардар болуын бақылайды. Пікірлер мен шағымдарды қызметкерлер ресми (жазбаша) және бейресми (ауызша) түрде бере алады. Әрбір сұрау Шағымдар тізілімінде тіркеледі. Тізілім сонымен қатар шағымды жабуға дейін қарау үшін орындалған барлық іс-шараларды бақылау үшін пайдаланылады. Механизм сонымен қатар жұмысшылардың алаңдаушылықтары мен шағымдарын, әсіресе еңбек және еңбек қауіпсіздігі мәселелеріне қатысты, қабылдау, тіркеу, жауап беру және шешуге ықпал ету шеңберін қамтиды.

Шағымдарды қарау механизмі МТӨӘЖ-на енгізіледі, ал мердігерлер мен қосалқы мердігерлер ішкі «Шағымдарды қарау механизмін» қабылдауы және оны жұмысшылардың мәселелері мен шағымдарын қабылдау, тіркеу, жауап беру және шешуге ықпал ету үшін, әсіресе еңбек және еңбек қауіпсіздігі мәселелеріне қатысты енгізуі тиіс.

6.4 Сыртқы шағымдану механизмі

МТӨӘЖ-на сыртқы мүдделі тараптарға арналған сыртқы шағымдарды қарау механизмі де кіреді, онда жеке тұлғалар немесе топтар жобаның барлық кезеңдерінде электрондық пошта, хат немесе веб-сайт және басқа да мәдени тұрғыдан қолайлы құралдар арқылы пікірлер мен шағымдарды бере алады.

- Халықаралық тәжірибеге сәйкес, TERSK келесі қадамдарды қамтитын нақты механизмді белгілейді:
- шағымдарды қабылдау және тіркеу;
- алдын ала қарау жүргізу және шағымды жіктеу;
- шағымды қарау; және
- шағымды жабу.

7. АПАТТЫ ЖАҒДАЙЛАРДА ӘРЕКЕТ ЕТУ

Актас компаниясы жобаның ESMS бөлігі болып табылатын алаңдағы апатты жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспарын (АЖДжӨЖ) дайындайды. АЖДжӨЖ жобамен байланысты апатты жағдайларға адамдарға және/немесе қоршаған ортаға келтірілетін кез келген зиянды болдырмау және азайту үшін тиісті түрде жауап береді.

АЖДжӨЖ келесі негізгі элементтер туралы толық ақпаратты қамтиды:

- Қолданыстағы заңнама талаптары және жергілікті мемлекеттік органдардың (мысалы, полиция, апатты жағдайларды құтқару қызметі, айлақ әкімшілігі) анықтамалық және байланыс деректері.
- алдарынан туындауы мүмкін апатты жағдайлар мен сценарийлерді, сондай-ақ әсер етуі мүмкін тұрғындар мен жеке тұлғаларды анықтау.
- Апатты жағдайларға жауап берудің стандартты жұмыс рәсімдерін (СЖР) анықтау.
- АЖДжӨЖ енгізу бойынша рөлдер мен міндеттер.

- Апатты жағдайларға дайындық және әрекет ету үшін жабдықтармен, құралдармен және ресурстармен қамтамасыз ету.
- Өлеуетті әсер етуші тұрғындармен және жергілікті билік органдарымен байланыс рәсімдерін қоса алғанда, байланыс процедуралары.
- Мүмкін болатын апатты жағдайларға дайындықты бақылау үшін жұмысшылар мен зардап шеккен тұрғындарды тарту арқылы мерзімді апатты жағдайларға арналған жаттығулар.

Іскерлік үздіксіздікті және күтпеген жағдайларды бақылау шаралары.

- АЖДжӨЖ кем дегенде келесі апатты жағдайларды қарастырады:
- Жұмыс орнындағы апаттар.
- Жол-көлік оқиғалары.
- Отынның, майлардың немесе басқа да қауіпті материалдардың төгілуі және ағып кетуі.
- Өрттер мен жарылыстар.
- Үшінші тарап мүліктеріне келтірілген залал.
- Жұқпалы аурулардың таралуы.
- Ұрлық сияқты қауіпсіздікке байланысты қатерлер.
- Табиғи апаттар.

TERSK зардап шеккен тұрғындар мен жергілікті билік органдарын да қамтитын мерзімді апатты жағдайлар жаттығуларын өткізіп, құжаттайды.

Құрылыс және пайдалану кезеңдеріндегі мүмкін болатын өзгермелі жағдайларды көрсету үшін АЖДжӨЖ қажет кезде мезгіл-мезгіл қайта қаралып, қайта қаралуы керек. Пайдалану кезеңі басталғанға дейін жолды басқару үшін арнайы АЖДжӨЖ әзірленуі керек.

АЖДжӨЖ апатты жағдайларға дайындық және әрекет ету іс-шараларын, ресурстарын және жауапкершіліктерін тиісті түрде құжаттайды және сұраныс бойынша ықтимал зардап шеккен тұрғындар мен тиісті мемлекеттік органдарға тиісті ақпарат береді.

АЖДжӨЖ, кез келген басқа жоспар сияқты, осы негіздемелік құжатта төменде көрсетілген Аудит және сәйкессіздік рәсіміне сәйкес TERSK тарапынан мерзімді аудит пен тексерулерден өтеді.

8. ҚОЖӨБЖ БАҚЫЛАУ, ҚАРАУ ЖӘНЕ ЖҰМЫСЫ ТУРАЛЫ ЕСЕП БЕРУ

Жобаны басқару бағдарламасының тиімділігін бақылау және өлшеу процесінің болуы қажеттілігі ҚОЖӨБЖ және оның құжаттарының бір бөлігіне, мысалы, ҚОЖӨ есебі мен ҚОЖӨБЖ сияқты талаптар мен жеңілдету шараларына сәйкестікті қамтамасыз ету үшін қолданылатын ҚОЖӨ стандарттарының нақты талабы болып табылады.

ҚОЖӨБЖ және нормативтік талаптардың сақталуын бақылау үшін мониторинг бағдарламасы дайындалды. Мониторингті ҚОЖӨБЖ енгізуге жауапты білікті қызметкерлер жүргізеді, ал нәтижелері сәйкессіздіктердің ауырлығын, сондай-ақ ұсынылған түзету шараларын анықтайтын есептер түрінде сипатталады. Бақылау шаралары және маңызды қоршаған орта және әлеуметтік аспектілер бойынша

тиісті есеп беру Салауатты өмір салтының әрбір жеке басқару жоспарына Салауатты өмір салтының нәтижелеріне сәйкес енгізілген. ҚОЖӘБЖ жобаның қоршаған орта және әлеуметтік көрсеткіштерін ұлттық және халықаралық нормативтік талаптарға және ҚОЖӘБЖ талаптарына сәйкестігіне сәйкес бақылау және өлшеу үшін тиісті элементтерді ұсынады.

Мониторинг бағдарламасының негізгі мақсаттары:

- ҚОЖӘБЖ-да жүргізілген қоршаған орта мен әлеуметтік саланың бастапқы деңгейлерінің және анықталған жеңілдету шараларының сәйкестігін растау;
- Жобаның іс-шараларынан/жұмыстарынан туындайтын кез келген жаңа қоршаған орта және әлеуметтік әсерлерді және тиісті жеңілдету шараларын анықтау;
- Бұрын анықталған қоршаған орта және әлеуметтік әсерлерді басқару және азайту бойынша іс-шаралар мен көрсеткіштердің жай-күйін бақылау;
- Мүдделі тараптардың өзара әрекеттесу жай-күйін, соның ішінде қоғамдастықтың шағымдарын және олардың қалай шешілгенін бақылау; және
- Қосалқы мердігерлердің жұмысын қоса алғанда, жоба бойынша жалпы еңбек қауіпсіздігі көрсеткіштерін бақылау.

Мониторинг көлемі жобаның ҚОЖӘҚ қатерлері мен әсерлеріне және тиісті міндеттемелеріне/талаптарына сәйкес келеді. Мұндай мониторингтің көлемі, жиілігі, әдіснамалары мен жауапкершіліктері, сондай-ақ есеп беру қажеттіліктері ҚОЖӘБЖ -да көрсетілген және қолданыстағы жоба талаптарына (ҚОЖӘБЖ міндеттемелері және қолданыстағы ҚОЖӘҚ) сәйкес анықталған мониторинг іс-шараларының сипатына және көлеміне байланысты. Мониторинг сонымен қатар тиісті реттеуші органдар сұраған талаптар мен нақты әрекеттерді ескереді және түзетеді.

Мониторинг білікті қызметкерлермен жүзеге асырылады, ал нәтижелер қоршаған ортаны қорғау және әлеуметтік қорғау көрсеткіштерінің нәтижелері, құрылыс және пайдалану ілгерілеулері мен негізгі жетістіктері, ҚОЖӘБЖ енгізудегі ілгерілеушіліктер, оқиғалар мен апаттар және ҚОЖӘҚ статистикасы, ықтимал сәйкессіздіктер, сондай-ақ ұсынылған түзету шараларының мәртебесі туралы есептер түрінде біріктіріледі.

Тікелей жүзеге асыратын мониторинг нәтижесінде алынған ақпаратпен қатар, TERSK мердігерлер жүргізетін бақылау іс-шараларына қатысты ақпаратты жинайды және өңдейді, бұл ақпарат ҚОЖӘБЖ талаптарына сәйкес мердігерлерге беріледі. TERSK бұл ақпаратты тиісті құралдар арқылы өңдейді және жазады (төмендегі «Өнімділік жазбалары» бөлімінде).

Мониторинг сонымен қатар ЕҚЖҚТ көрсеткіштерін бақылау шараларын қамтиды. ЕҚЖҚТ басқару жоспары ҚОЖӘБЖ құрамына кіреді және алдын алу және бақылау стратегияларының және жобаның ЕҚЖҚТ рәсімдерінің тиімділігін тексеру үшін бақылау шараларын қамтиды. Мердігер ЕҚЖҚТ -ға енгізілген еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау мониторингі бағдарламасын енгізуі керек.

8.0 Сәйкестікті бағалау

TERSK ішкі аудит арқылы ҚОЖӘБЖ сәйкестігін бағалайды (толығырақ ақпарат алу үшін «Аудит және сәйкессіздіктер» бөлімін қараңыз). Сәйкестік бағалауы келесі мәселелерді нақты қарастырады:

- Жергілікті заңнаманың нормативтік талаптары;
- Жергілікті заңнама бойынша алынған тиісті рұқсаттар;
- Жоба стандарттарына сәйкестік;

- ҚӨӘБ-да қабылданған міндеттемелердің тиімділігі; және
- ҚОЖӘБЖ және денсаулық сақтау және қауіпсіздік талаптары.

Орындалмаған немесе ішінара орындалған кез келген талаптар келесі бөлімде сипатталғандай анықталатын және қарастырылатын «Сәйкессіздікті» тудырады.

8.1 Сәйкессіздіктер және түзету әрекеттері

Жобаны бақылау және аудит нәтижелері келесідей жіктелген мәселелерді анықтауға әкелуі мүмкін:

- Сәйкессіздік: ҚОЖӘБЖ талаптарын орындамау, болмауы немесе ауытқуы;
- Сәйкессіздік: ХҚҚ ӨС және жергілікті ережелер сияқты сыртқы ережелер мен нормативтік актілердің талаптарын орындамау, болмауы немесе ауытқуы; және
- Бақылау: талаптардан айқын ауытқуды білдірмейтін, бірақ ақырында Жобаның міндеттемелеріне немесе қолданыстағы Несие берушілердің стандарттарына сәйкес келмеуі мүмкін және сәйкессіздіктерді болдырмау үшін нақты әрекеттерді талап ететін жағдай.

Сәйкессіздіктер және бақылаулар ресми мониторинг және аудиттер кезінде немесе жобаны іске асыру кезінде кез келген уақытта кез келген қызметкермен анықталуы мүмкін; ҚОЖӘҚЖҚ мәселесін тудыруы мүмкін белгілі бір жағдайды байқаған кез келген адам учаске басшысына дереу хабарлауы керек. Учаске басшысы ЕҚЖҚТ учаскесінің менеджеріне, биоәртүрлілік жөніндегі кеңесшіге, ҚОҚ және ҚОҚ жөніндегі орынбасарына немесе Инженер-экологне хабарланған жағдайдың нақты Несәйкессіздіктер немесе бақылаулар екенін бағалау үшін хабарлауға міндетті.

Сәйкессіздіктер және бақылаулардың қайталануын болдырмау үшін салдарларды және түпкі себептерді азайту үшін түзету шаралары арқылы шешіледі. Бағалау негізінде сәйкессіздіктер және бақылаулар төменде берілген анықтамаларға сәйкес маңыздылығы тұрғысынан жіктеледі.

Түзету шаралары кездесетін сәйкессіздіктер әсерлеріне сәйкес келеді және/немесе ҚОЖӘҚЖҚ қаупін тудыруы мүмкін жағдайлардың алдын алу үшін қолданылады. Қосалқы мердігерлер құрылыс және пайдалану алаңдарында және жұмыс аймақтарында сәйкессіздіктер мәселелерін шешу үшін ұқсас жүйені енгізуі керек. Сәйкессіздіктер мен және бақылаулар келесідей жіктеледі:

- 1-деңгей: объективті дәлелдерге негізделген талаптардың айқын ауытқуы немесе орындалмауы. Егер оларды шешу сыртқы органдармен (яғни, билік органдарымен, несие берушілермен және т.б.) үйлестіру арқылы басқарылуы қажет болса, егер олар жоба қызметіне ЭҚЖС-тің елеулі әсер етуі немесе қоршаған орта мен әлеуметтік компоненттерге айтарлықтай салдары болуы мүмкін деп күтілсе және олар туралы БАҚ хабарлауы күтілсе, сәйкессіздіктер 1-деңгей ретінде жіктеледі. Бұл сәйкессіздіктер туралы TERSK-тің ЕҚЖҚТ менеджері тиісті мердігерлер мен қосалқы мердігерлердің басшылығына дереу хабарлауы тиіс. ЕҚЖҚТ менеджері мердігерлер мен қосалқы мердігерлер қарап, бекітуі немесе қосымша әрекеттер қажет пе, жоқ па, соны шешуі тиіс тиісті алдын алу /түзету шараларын анықтайды. Сәйкессіздіктер және енгізілген алдын алу /түзету шаралары мүдделі тараптарға келісімшарттар кезінде хабарланады. 1-деңгейдегі ауытқулар несие берушілерге дереу хабарлауды да талап етеді.
- 2-деңгей: объективті дәлелдерге негізделген талаптардың ауытқуы немесе орындалмауы. Жобалық қызметке әсер етеді деп күтілсе және оларды шешу ішкі басқаруға болатын болса, сәйкессіздіктер 2-деңгейге жатқызылады. Бұл сәйкессіздіктер туралы TERSK-тің ЕҚЖҚТ менеджері мердігерлер мен

қосалқы мердігерлерге дереу хабарлауы керек, ол қажет кезде нақты алдын алу /түзету шараларын ұсынады; TERSK алдын алу /түзету шараларды бекітуі немесе одан әрі шаралар қабылдау қажет пе, жоқ па, соны шешуі керек. 2-деңгейдегі ауытқулар туралы несие берушілерге мерзімді коммуникациялардың бөлігі ретінде хабарлау қажет.

- 3-деңгей: объективті дәлелдерге негізделген талаптардың ішінара ауытқуы немесе орындалмауы. Егер олардың EPC мердігерінің операциялары мен қызметіне ҚОЖӘҚЖҚ-тің шектеулі әсері болады деп күтілсе және оларды шешуді ЕҚЖҚТ менеджері түзету шаралары арқылы алаңда басқара алса, сәйкессіздіктер 3-деңгейге жатқызылады. Прогресс туралы TERSK және EPC мердігерлерінің басшылығына басшылықты қарау процесінің бөлігі ретінде мерзімді түрде хабарланады. Несие берушілермен ешқандай байланыс қажет емес.
- Барлық бақылауларға 4-деңгей тағайындалады.

1 және 2 деңгейдегі сәйкессіздіктер «негізгі сәйкессіздіктер» деп те аталады; ал 3 деңгейдегі сәйкессіздіктер «төмен деңгейлі сәйкессіздіктер» деп аталады.

Түзету әрекеттері кездесетін сәйкессіздіктер әсеріне сәйкес келеді, ал алдын алу әрекеттері ықтимал мәселелердің әсеріне сәйкес келеді.

8.2 Өнімділік жазбалары

Бақылау іс-шаралары жобаның ЭҚЖ көрсеткіштерін және ұлттық және халықаралық ережелерде, сондай-ақ ҚОЖӘБЖ-да белгіленген талаптарға сәйкестігін/сәйкестігін бақылауға арналған жазбалармен бірге жүреді. Тиісті жазбаларды TERSK ЕҚЖҚТ менеджері жүргізеді және мұрағаттайды. TERSK сонымен қатар құрылыс кезеңінде әзірленген барлық ЭҚ және ҚОҚ есептерінің жазбаларын сақтауы керек; ал пайдалану үшін пайдалану жұмыстары басталғанға дейін ұйымдастырушылық құрылымда арнайы рөлдер анықталады. Негізгі құжаттардың тізіміне мыналар кіреді:

- Ішкі және/немесе сыртқы аудиттердің есептері;
- Сәйкессіздіктер, түзету/алдын алу әрекеттері нысандары;
- Басшылықтың шолу кездесулерінің хаттамалары;
- Аналитикалық сертификаттарды қоса алғанда, бақылау (өлшеу) іс-шараларының есептері;
- Ішкі және сыртқы шағымдардың жазбалары және шешімдер бойынша ілгерілеулер;
- Оқиғалар туралы есептер және жүргізілген тергеу нәтижелері;
- Мүдделі тараптармен байланыс;
- Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу іс-шараларының жазбалары; және
- ҚОЖӘҚЖҚ көрсеткіштерін растайтын кез келген басқа тиісті құжат.

Мердігерлер өздерінің қосалқы мердігерлеріне қатысты жазбаларды басқарудың ұқсас жүйесін енгізуі керек, оның нәтижелері жобаның жалпы ҚОЖӘҚЖҚ есеп беру процесін ақпараттандыру үшін пайдаланылады.

8.3 Мониторинг және есеп беру

TERSK жобаның жұмысын бақылау және тиісті ҚОЖӘҚЖҚ талаптарына сәйкестікті қамтамасыз ету үшін тиімді мониторинг бағдарламасын құрады. Бағдарлама іске асыру үшін мердігерлер мен қосалқы мердігерлерге таратылады.

8.3.1 Ішкі мониторинг және есеп беру

Мердігерлер мерзімді түрде ішкі тексеру және аудит бағдарламасын құруға және енгізуге міндетті болады. Аудит бағдарламасында аудит кестесі, жиілігі және мақсаттары, сондай-ақ жауапты ішкі аудиторлар көрсетіледі. Ішкі тексеру және аудит жүйесі мыналарды тексеруге бағытталуы керек:

- ҚОЖӘҚЖҚ құрылымының және салауатты өмір салтына енгізілген шаралардың дұрыс енгізілуі;
- Жобаның ұлттық нормативтік талаптарға (жергілікті заңнама және тиісті рұқсаттар), ҚӨӨБ міндеттемелеріне және Жоба стандарттарына сәйкестігі; және
- ЕРС мердігерінің шарттық міндеттемелерін орындау мүмкіндігі.

Барлық жұмысшылар жалпы хабардарлықтан тыс қоршаған орта және әлеуметтік мәселелерді анықтауға үйретілуі және учаскенің қоршаған орта және әлеуметтік басқару тобына есеп беру және хабарлау құралдарына ие болуы керек.

TERSK бақылауындағы мердігерлер өздерінің қосалқы мердігерлерінің ЕҚЖҚТ талаптарына сәйкестігін үнемі бақылап отыруы және TERSK-пен келісілген тексеру және аудит жүйесіне сәйкес келуі тиіс. Бұған учаскені тексеру және мониторинг іс-шараларының, сондай-ақ анықталған сәйкессіздіктерге қатысты жоспарланған немесе аяқталған шаралардың жазбалары кіреді.

8.3.2 Мерзімді есеп беру

Мердігерлер TERSK-ке жобаның жай-күйі мен жұмыс барысы туралы жаңалықтарды және ҚОЖӘҚ тұрғысынан мәліметтерді қамтитын мерзімді түрде ҚОЖӘҚ есебін (жиілігін несие берушілер анықтайды) ұсынуы тиіс. TERSK мұндай есепті қарап шығады және қажет кезде MoT және несие берушілердің ҚОЖӘҚ жөніндегі кеңесшісімен өзара әрекеттеседі. Бұл жобаға және денсаулық сақтау жүйесін енгізуге қатысты құрылыс және пайдалану кезіндегі ҚОЖӘҚ көрсеткіштері туралы келесі ақпаратқа негізделген кешенді есептер:

- Жоба жұмыстарының барысы, негізгі жетістіктер және кездесетін қиындықтар, егер болса;
- Қосалқы мердігерлерді қоса алғанда, алаңдағы жұмыс күшінің статистикасы және еңбек көрсеткіштері (мысалы, рұқсаттар, тренингтер, апатты жағдайлар және жарақаттар);
- Мердігерлерді қоса алғанда, алаңдағы ЕҚОҚ ұйымы;
- Осы ҚОЖӘБЖ шеңберінің және салауатты әл-ауқаттың ережелерін енгізудегі ілгерілеу;
- Оқиғалар мен апаттар, қауіпсіздік/ ҚОЖӘҚЖҚ статистикасы және НӨК;
- Қоршаған ортаны бақылау іс-шараларының нәтижелері;
- ҚОЖӘҚЖҚ бойынша өткізілген тренингтер мен ақпараттық-түсіндіру бастамалары және қатысушылардың жазбалары;
- Қабылданған шаралармен бірге орындалмағаны туралы есептердің және/немесе шағымдардың көрінуі; және
- Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу іс-шараларының және/немесе қоғамдастықтармен бастамалардың нәтижелері.

8.3.3 Сыртқы аудит

Сыртқы аудиттерді үшінші тараптар (несие берушілердің кеңесшілері) келесілерді тексеру үшін жүргізуі мүмкін:

- Жобаның жергілікті нормативтік талаптарға (заңнама және тиісті рұқсаттар), ҚӨӨБ міндеттемелеріне және Жоба стандарттарына сәйкестігін; және
- ЕРС мердігерлерінің ҚОЖӘҚЖҚ негізін және саясатын дұрыс енгізуін.

Мердігерлерді басқару қажетті сыртқы аудиттер үшін өз ресурстарының толық қолжетімділігін, сондай-ақ орындар мен құжаттамаға толық қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

8.3.4 Басшылықтың қарауы

TERSK компаниясы ҚОЖӘҚЖҚ жұмысын мерзімді түрде (кем дегенде тоқсан сайын) қарастырып, оның тұрақты жарамдылығын, жеткіліктілігін және тиімділігін бақылайды. Қарау нәтижелері мердігерлермен және қосалқы мердігерлермен алынған сабақтарды талқылау және өзгерістерге, түзету шараларына және жақсарту мүмкіндіктеріне деген қажеттіліктерді анықтау үшін қажет болған жағдайда бөлісіледі. TERSK-тің ЕҚЖҚТ менеджері келесі жағдайларда Басқаруды шолу бойынша кездесу өткізуге жауапты болады:

- Жоғары деңгейлі сәйкессіздіктер;
- Құрылысқа/пайдалануға байланысты күрделі оқиғалар, жарақаттар/өлім-жітімдер (жол-көлік оқиғаларын қоса алғанда);
- Өзгерістерді басқару рәсімін қолдануға себеп болған жобаға немесе контекстке енгізілген елеулі өзгерістер;
- Талаптарға әкелуі мүмкін шағымдар; және
- Нормативтік базаға енгізілген елеулі өзгерістер.
- Басшылықтың шолуына арналған кіріс құжаттамасы/ақпараты кем дегенде мыналарды қамтуы керек:
- Сәйкессіздіктер бойынша ішкі аудит есептері мен жазбалары;
- Жарақаттар мен апатты жағдайлар статистикасы;
- Алдын алу/түзету шараларының барысы;
- Үшінші тараптардың аудит есептері;
- Мониторинг есептері; және
- Шағымдар туралы жазбалар.

Қол қою парағы

WSP ITALIA SRL

Барбра Скорза
Total бағдарлама менеджері

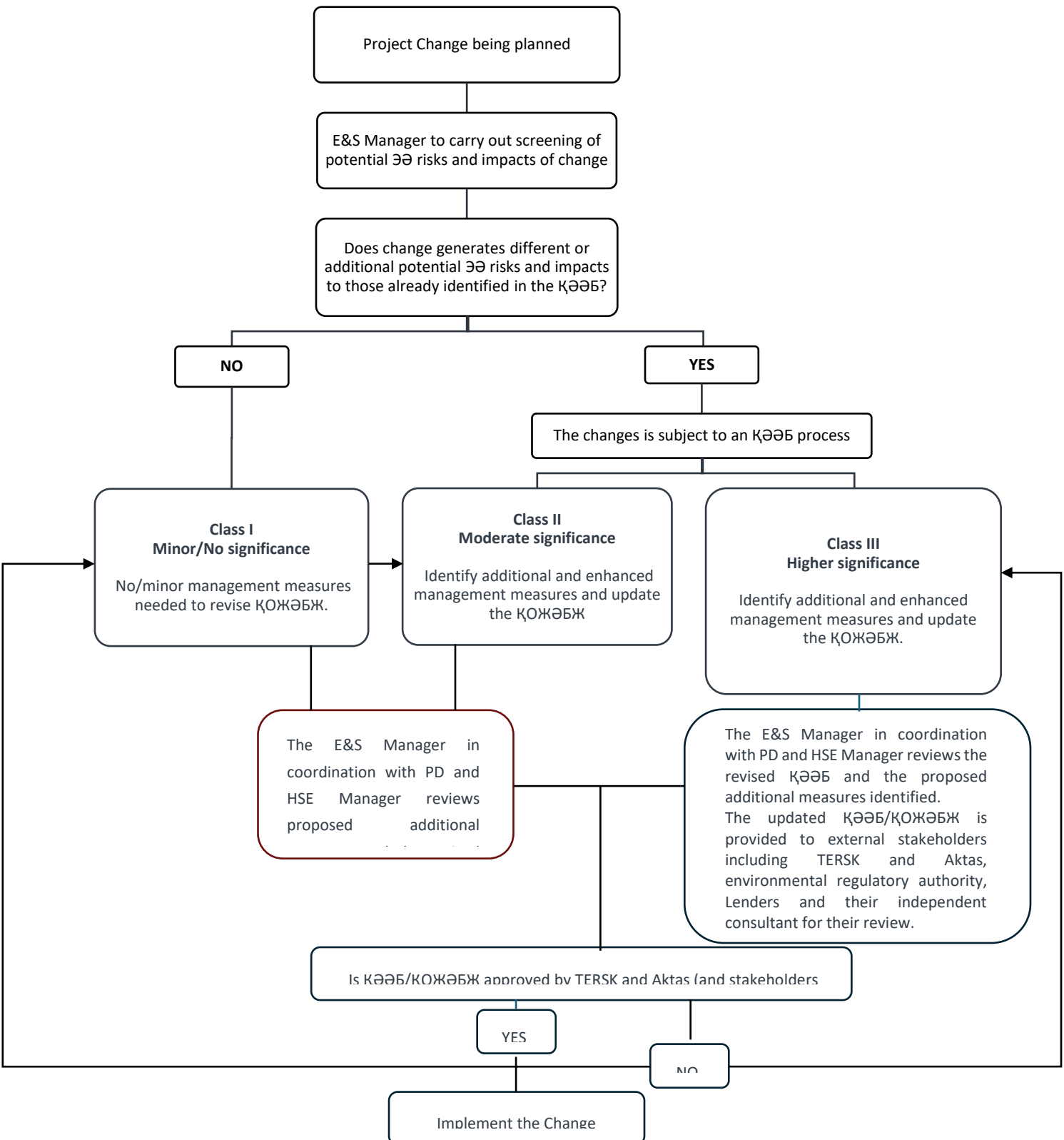
Федерико Бредо
Жоба директоры

C.F. e P.IVA 03674811009 Registro Imprese Torino
R.E.A Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.

https://wsponline-my.sharepoint.com/personal/valeria_conti_wsp_com/documents/desktop/mirny/esms framework.docx

A-ҚОСЫМШАСЫ

Өзгертулерді басқару

A-ҚОСЫМШАСЫ

ҰЙЫМНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

9. ЖОБАНЫҢ ЕҚЖҚТ ТОБЫ - TERSK

